ఈనాటకమునందువచ్చు పాత్రములు.

—:o:—

కామధేనువు—మృతినొందినగోవు.

వత్సము—కామధేనువుబిడ్డ.

అశ్వపతి—కామధేనువు మిత్రుఁడు.

గోదేవి—కామధేనువు చుట్టము.

వృషభేంద్రరావు—కామధేనువు బంధువు.

మేషేశ్వరుఁడు—కామధేనువు మిత్రుఁడు.

భైరవమూర్తి—కామధేనువు భృత్యుఁడు.

కొంక నక్కదీక్షితులు—ఒకసభాపతి.

రామబంధూశాస్త్రి—ఒక సభాపతి.

మార్జాలపంతులు—కామధేనువు భృత్యుఁడు.

గార్ధభేంద్రశాస్త్రి—కామధేనువు బంధువుడైన విద్వాంసుఁడు.

ఒక సోమయాజులు—ఒక సభాపతి.

వ్యాఘ్రావధానులు—ఒక సభాపతి.

వరాహాభట్టు—ఒక సభాపతి.

ఆంజనేయశర్మ—ఒక సభికుఁడు.

మర్కటజోస్యులు—ఒక సభికుఁడు.

తిమ్మన్నచయనులు—ఒక సభికుడు.

మల్లుభట్లు—ఒక సభికుఁడు.

మూషకాసుర విజయము.

మూషకభట్టరు—ఒక పందికొక్కు.

శశకపతిరావు—ఒక కుందేలు.

మూషికాంబ—మూషకభట్టరు భార్య.

తిర్యగ్విద్వన్మహాసభ

కామధేనువును, వత్సమును.

రంగము — మహారణ్యపురము

[వృషభేంద్రరావుగారును, గోదేవిగారును, అశ్వపతిగారును, మేషేశ్వరుడుగారును, ప్రవేశించుచున్నారు.]

అశ్వపతిగారు

గోదేవిగారు

అశ్వ—వృషభేంద్రరావుగారూ! మీరుఅదేపనిగా దుఃఖపడి యేమిచెయ్యగలరు? వెయ్యేళ్ళుయేడ్చినా పోయినకామధేనువు మళ్ళీ లేచిరాదు. మనమందరమూ దురదృష్టవంతులముగనుక కామధేనువునక కాలమరణము సంభవించినది. ఆసాధుత్వమూ, ఆధైర్యము ఆదానశీలత యేఆవుదగ్గిరనైనా వున్నవా? కామధేనువుపాలుత్రాగి యెందరుబ్రతికేవారు! మనభైరవమూర్తి నేటివరకూ ఆవుపాలతోనే బ్రతికినాడుగదా? మార్జాలపంతులు ఆవుపాలతోనే బ్రతుకలేదా? యింకాయెందరు పాలుత్రాగేవారు? యెందరు పెరుగుత్రాగేవారు?

యెందరు మజ్జిగ పోసుకునేవారు? యెందరు వెన్నతినేవారు? యెందరు నెయ్యి తాగేవారు? యెందరు జున్ను తినేవారు? ఇదంతా మనకప్పుడే స్వప్నమయిపోయింది. దుఃఖం మాని యిఖ మనం బ్రతికియున్నవారి సంగతి చూడవలెను. పాపము! పోయిన తల్లి వద్ద పరుండి లేగదూడ యే ప్రకారం యేడుస్తూవున్నదో చూడండి, మీరున్ను గోదేవిగారున్ను దాన్ని వోదార్చి ఆదరించవలెను. యిప్పుడు బంధువులయిన మీకెంత దుఃఖముగావున్నదో స్నేహితులమైన మాకున్ను అంతకంటె యెక్కువ దుఃఖముగానే యున్నది.

గోదేవి—అయ్యా! దీనుల కోరికలను కొనసాగించే కామధేనువు, పోయిన తరువాత మేము యెట్లా యేడవకుండా వుండగలము? యిఖ మమ్మల్ని పోషించే దిక్కెవ్వరున్నారు? ఓ కామధేనువా! నీ గుణాలు తలుచుకుంటే దుఃఖం పొర్లి పొర్లి వస్తూవున్నది.

వృషభేంద్రరావుగారు.

వృష—ఓ కామధేనువా! లోకములో మమ్ము వంటరిగాళ్ళను చేసి పోయినావా! ఇదివరదాకా నీ ప్రాపు మాకు వుండడంచేత పెద్దపులులయినా మావంక తేరిచూడడానికి భయపడుతూవుండేవి. నీవు లేకపోవడంచేత నక్కపోతులుకూడా మమ్ములోకువ చేస్తవిగదా!

మేమే—అశ్వపతిగారూ! నక్కలంటే జ్ఞాపకమువచ్చినది. బ్రతికి

వున్నంతకాలమూ లోకోపకారముగా పెరిగిన యీశరీరమును నక్కలపాలూ రాబందులపాలూ కానియ్యగూడదు సుమండీ మన మిత్రమయిన కామధేనువు మనతో యెప్పుడూ యీసంగతే ముచ్చటిస్తూ వుండడం మీారెరుగుదురుగదా?

అశ్వ—అవును మనలో యిదిచెడ్డదురాచారంగా వున్నది. మనంగౌరవించేశరీరమును మనకళ్ళయెదుట నక్కలూ రాబందులూ పీక్కుతింటూవుంటే యెట్లాసహించగలము? ఈకళేబరమును తప్పకుండా దహనమేచేయింతాము.

వృష—అవశ్యంగా దహనమేచేయింతాము!

గోదే—"గోబ్రాహ్మణేభ్యః" అన్నాడుగనుక, వెనుకచెప్పిన బ్రాహ్మలకే అగ్నిసంస్కారం జరుగుతూవుండగా ముందుగాచెప్పిన గోవులకెందుకుజరగగూడదు?

వృష—మనభైరవమూర్తిన్నీ మార్జాలపంతులున్ను సభాపతులను తీసుకుని వస్తూవున్నారు. వారితోఆలోచింతాము.

భైరవమూర్తిగారు.

[భైరవమూర్తియు, మార్జాలపంతులును, కొంకనక్క దీక్షితుల్తోను రామబంధుశాస్త్రితోను, ప్రవేశించుచున్నారు]

కొంక—ఏమయ్యా! వృషభేంద్రరావుగారూ! రాత్రిపడుతూ వున్నాయింకా శవాన్ని అట్టేపెట్టుకుని కూర్చున్నారు? వెంటనే సమాధి ప్రయత్నం చెయ్యండి.

వృష—మా వాళ్ళు దహనం చెయ్యవలెనని ప్రయత్నం చేస్తూ వున్నారు. సభాపతులకేమీ ఆక్షేపణలేదుకదా?

కొంక—మాకు కావలసినంత ఆక్షేపణవున్నది. పూర్వాచార విరుద్ధమైన కార్యం చెయ్యకూడదు.

కొంకనక్క దీక్షితులుగారు.

రామ— దహనంచెయ్యడమంత ఆక్షేపణార్హమైనపని మరి వకటిలేదు. ఎక్కడనైనా మనుష్యులకు దహనంవున్నదిగాని గోజాతికి దహనంవున్నదా?

రామబంధుశాస్త్రిగారు.

మర్జాలపంతులుగారు.

అశ్వ—అయినా యీసంగతి సభాపతులందరూ వచ్చినతరువాత ఆలోచించి యేమిచెయ్యడానికీ నిశ్చయంచేతాము.

కొంక—ఇది ఆసభాపతులతో ఆలోచించవక్కర లేదు. ఇందులో మేమే ప్రధానులము. వ్యాఘ్రప్రధానులు యేమయినా సరే అంటాడు. మాలో కలిసిరాడు. వరాహభట్లున్నూ బకసోమయాజులున్నూ యీవిషయంలో ధర్మనిర్ణయం చెయ్యడానికి అర్హులుకారు.

రామ—ధర్మశాస్త్రాలు చూచిననేను సిద్ధాంతంగా చెపుతూవున్నాను. ఈవిషయంలో దహనకర్మ యెంతమాత్రమూ వల్లపడదు.

కొంక-రామబంధుశాస్త్రి ఆలాగు దృఢంగా చెపుతూవున్నాడు గనుక ఖననకర్మకు శవాన్ని ప్రేతభూమికి తీసుకొనివెళ్ళే ప్రయత్నం చెయ్యండి.

రామ—యీరాత్రియేకర్మా చెయ్యగూడదు. ధర్మశాస్త్రం చూడవలెను. తక్కిన సభాపతులంతా వచ్చినతరువాత రేపుప్రధ

యాన్న అందరితోనూ ఆలోచించి మరీచేతాను. పెద్దలంతావుండగా స్వతంత్రించి యేపనిచెయ్యడమూ భావ్యంకాదు. శవాన్ని తెల్లవారిందాకా అట్టే వుండనియ్యండి.

కొంక—తెల్లవారిందాకా పీనుగుతో జాగారంచెయ్యడం కష్టం. పాపంవాళ్ళను చిక్కులుపెట్టక యిప్పుడే కార్యంకానియ్యండి. వృషభేంద్రరావుగారూ! వాహకులను సిద్ధంచేయించండి.

రామ—వృషభేంద్రరావుగారూ! మీరతనిమాటవిని తొందరపడకండి. నేను యిప్పుడే చెప్తూవున్నాను. మీరుతొందరపడి సభవారి ఆలోచనలేకుండాచేస్తే తరువాత చాలాచిక్కులలో పడిపోతారు. శాస్త్రంచూడవలెను. అతను యీమాటలు స్వలాభంకోసం చెప్తూవున్నాడుగాని పరమార్థంచూచి చెప్పడంలేదు.

కొంక—నీవునీలాభంకోసమే చెప్తూవున్నావుగాని పరమార్థచింతతో చెపుతూవున్నావా? పీనుగుయింట్లోవుండగా వాళ్ళ దుఃఖంచూచి భరించడం మహాకష్టం. వృషభేంద్రరావుగారూ! అతని తెలివితక్కువ మాటలువిని మీరు మోసపోకండి. అతను యెంతసేపైనా వూరికే వాగుతూనే వుంటారు. తెల్లవారిందాకా అట్టేవుంచితే యితనూ యితనిచుట్టూవుండే కోతులచట్రమూ మిమ్మలిని వేపుకునితించారు. నిండినయింట్లో శవంవుండగూడదు. సరంజాం చేయించండి.

రామ—చేయించకండి. వోరేదీక్షితులూ! మోటతనం చెయ్యకు, అవతలశాస్త్రమూ మరివకటా! నీకొంకనక్క చేష్టలుమాని పెద్దలువచ్చిందాకా వోపికపెట్టు. ధూర్తతనమే కాని నీకు శాస్త్రం యేమీ తెలియదు.

కొంక—ఓరిపక్షికుంకా! వూరికే యెగిరపడడమే కాని నీకు మాత్రం మహాశాస్త్రం తెలిసియేడిసిందిలే. నీవు పీనుగులను పీక్కుతినే పక్షిముండాకొడుకవు. నామాటకడ్డంరాకు.

రామ—నీనక్కజిత్తులు నాకు తెలుసును. మాకేమీ లేకుండా అంతానీనోట్లోనే పడవేసుకోవలెనని చూస్తూవున్నావు. నీవెన్ని కూతలుకూసినా పెద్దలంతా వుంటూవుండగా నీగంతులుసాగవు. నీవుమాత్రం పీనుగులను పీక్కుతినే ముండాకొడుకవుకావా?

కొంక—నక్కనోటగడ్డకొట్టి అంతానీవేమ్రింగవలెనని నీవు చూస్తూవున్నావు. నాదేహంలో ప్రాణంవుండగా నాకులేకుండా నీకుదక్కనిస్తానా? నేను పీనుగులను పీక్కుతినే ముండాకొడుకునా?

వృష—మీరుయిద్దరూ పీనుగులను పీక్కుతినేవారే. ఆ మాటలు యిప్పుడెందుకు వూరుకోండి. అవతలకుపోయి పోట్లాడుదురుగాని యిప్పుడుశవం బయటకువెళ్ళే సాధనంచూడండి. యెవరిలాభంనిమిత్తం వారు చూచుకోక వుభయులూకూడా న్యాయం విచారించండి.

కొంక—మీరు సెలవిచ్చినమాట బాగావున్నది. వృషభేంద్రరావుగారూ! చెవులోమాట. (రహస్యముగా) శవాన్ని తెల్లవారిందాకా అట్టేపెడితే రేపుతానూ తనబంధువులూవచ్చి తినవలెనని ఆపక్షిముండాకొడుకు ప్రయత్నం. శవాన్ని రాంబందులు పీక్కుతిననిస్తే బహుపాపము. బ్రతికినన్నాళ్ళూ గొప్పగా బ్రతికిన కామధేనువును, చచ్చినతరువాత పక్షులనోట్లో పడనియ్యకండి. నేనూ మీచతుష్పాదకోటిలోవాణ్ని గనుక, నాకడుపునిండితే యిహానికీ పరానికీకూడా లోపంలేదు. అంతేకాకుండా బంధుపోషణఫలం లభిస్తుంది. ఈకామధేనువు శరీరం బ్రతికినప్పుడూ చచ్చిన తరువాతనూ కూడా బంధుపోషణమునకే వుపయోగపడుతుంది. (ప్రకాశముగా) మీలో వాహకులుగా వుండేవారెవరో లెండి.

వృష— (తనలో) ఓనిశాచరుడా! నీమనసులో యెంతపాపపు వూహ వున్నదిరా!

రామ—మీరాపనిమాత్రం చేయించకండి. ఆముండాకొడుకు మీ.వద్ద నక్కవినయాలు కనపరచి తుదకునమ్మించి మోసంచేస్తాడు. వీడికివంచకమన్న పేరు స్వభావంగానే వున్నదిగదా? వృషభేంద్రరావుగారూ! నక్కరహస్యము. (అని చెవిలో) యీరాత్రిమీరు పాతిపెడితే తనబంధువులైన నక్కలను నాలిగింటినీ తీసుకునివచ్చి పెల్లవించుకొని తినవలెనని వీడిప్రయత్నం. వీడిమాట సాగనియ్యకండి. అపవిత్ర శరీరం నక్కలనోట్లో పడడంకంటె మావంటి మహాద్విజుల గర్భంలో పడితే పుణ్యమూ పురుషార్థమూవున్నది.

కొంక—నీవు కూసేదేమిటో బిగ్గరగాకుయ్యి. నీశాస్త్రిలూ గీస్త్రిలూ తీసుకొనిపోయి తుంగలో వూరదొక్కు. నామాటకు అడ్డంవచ్చి అట్టే యెగిరిపడుతూ వున్నావంటే గొంతుక కాయ కొరికివేస్తాను.

రామ—నేనుశాస్త్రం వున్నదంటూవుంటే, పిడివాదంతో మోటతనంచెయ్యడం నీకుధర్మంకాదు. అదుగో గార్ధభేంద్రశాస్త్రి గారు పరామర్శ నిమిత్తంకాబోలును వస్తూవున్నారు. ఆయనబహు పెద్దలు. శాస్త్రవిషయం వారిని అడుగుదాము. ఆవిభూతిధారణయేమి? ఆశాంతముఖంయేమి? ఆయన కేవల శివస్వరూపులు.

కొంక—నేనుగానా శివస్వరూపుణ్ని.

వృష—ఆశాస్త్రుర్లుగారు మావారే. దహనవిషయంకూడా వారినే అడుగుదాము.

[గార్ధభేంద్రశాస్త్రిలవారు ప్రవేశించుచున్నారు.]

రామ—శ్లో. శుక్లాంబరధరంవిష్ణుం।శశివర్ణం చతుర్భుజం
ప్రసన్నవదనంధ్యాయే। త్సర్వవిఘ్నోపశాంతయే.

వృష—ఏమయ్యా! యీశ్లోకం చదివినావు.

రామ—నేను మహానుభావులయిన గార్ధభేంద్రశాస్త్రుల వారిని శ్లోకరూపముగా స్తుతిచేసినాను.

వృష—ఇది ఆయనస్తుతి యేలాగైనది?

రామ—ఏలాగైందో చెపుఛాను. నాపాండిత్యప్రభావం చిత్తగించండి.—శుక్లాంబరధరం=తెల్లనైనబట్టలు ధరించినటువంటిన్నీ,—గాడిదెలు చాకలివాళ్ళ వుతికిన తెల్లబట్టల మూటలు మొయ్యడం అందరికీ తెలిసిన హంశమే గదా—విష్ణుమ్—సర్వత్ర వ్యాపించివుండేటటువంటిన్నీ—గాడిద యేపెంటమీదపడితే ఆపెంట

గార్ధభేంద్ర శాస్త్రులవారు

మీద కనపడుతూ వుండడం ప్రతివారున్నూ యెరుగుదురు—శశివర్ణం = చంద్రునివంటి రంగుకలిగినటువంటిన్నీ—గాడిద చంద్రునివలె తెల్లగావుండడము ప్రత్యక్షమే—చతుర్భుజం=నాలుగు చేతులు గలిగినటువంటిన్నీ—అవిగో వెనుకటివి రెండూ ముందువి రెండూ కలిసి నాలుగు భుజములు—ప్రసన్నవదనం=కలకతేరన ముఖం కలిగినటువంటిన్నీ — ఆముఖంచూస్తేనే గాడిదెముఖం శాంతమైనదైనట్టు స్పష్టమవుతూవున్నది—(గాడిదెను) సర్వవిఘ్నోపశాంతయే = సమస్తవిఘ్నములున్నూ శాంతించడం కొరకు—గాడిదె యెదురుగారాకుండా వుండడమూ ఆసమయంలో వికారపు కూతలు కుయ్యకుండా వుండడమూనే విఘ్నశాంతికరము—ధ్యాయేత్=ధ్యానిస్తూవున్నాను.

వృష—అంతా బాగానే చెప్పినారు కాని చివరక్రియలోమాత్రం చెడగొట్టినారు. ధ్యాయేత్తంటే ధ్యానిస్తూవున్నానని అర్థముగాదు, అదియేకాలమో యేపురుషమో సెలవియ్యండి.

కొంక—వాడికి క్రియలూ గ్రియలూకూడా తెలిసియేడిసిన
వా? యేవో తొట్టిమొట్టికూతలు నాలుగు కూసినాడు పోనియ్యండి.

రామ—"వో" అంటే "నా" రాని పశువువు నీవుకూడా ఆక్షేపించవలెనా? నోరు మూసుకొని వూరుకో. అర్థసారస్యము వట్టి చతుష్పాదజంతువు నీకేమి తెలుస్తుంది? తప్పుచెప్పినా వొప్పుచెప్పినా శాస్త్రార్థం ద్విజాగ్రగణ్యులమైన మేము చెప్పవలెను.

కొంక—అర్థసారస్యంకాదు బ్రాహ్మణార్థసారస్యం నీకుతెలుసును. నేను చతుష్పాద జంతువునయితే నీవు ద్విపాదపశువువు. అందుచేతనూ నీవు నాలోసగమేకాని నాకంటె యెక్కువవాడవు కావు.

రామ—నేను కులంగలవాణ్ని మావంశకర్తఅయిన జటాయువు శ్రీరాములవారికి మహోపకారం చెయ్యడంచేత మాకులం వారికందరికీ రామబంధువులని పేరువచ్చినది.

కొంక—నేనునీకంటెనూ కులంగలవాణ్ని. మాపెద్దలు మృగరాజయిన సింహంవద్ద ప్రధానులుగా వుండేవారు. మాపూర్వులలో వకడు నీలికడవలోపడి మృగరాజ్యాధిపత్యం చేసినాడు. మీవాళ్ళు బిచ్చగాళ్ళు; మేము మహారాజులము.

రామ—నీమాటలకేమి ప్రమాణము?

కొంక—నీమాటలకేమి ప్రమాణము?

రామ—నామాటలకు రామాయణం ప్రమాణం.

కొంక—నామాటలకు పంచతంత్రం ప్రమాణం.

రామ—పంచతంత్రం ప్రమాణగ్రంధంకాదు.

కొంక—రామాయణ మంతకముందేకాదు.

రామ—శాస్త్రుల్లగారూ! ఆరెండింట్లో యేదిప్రమాణగ్రంథమో పండితులుమీరు సెలవియ్యండి.

గార్ధ—నేను సత్యం చెపుతాను. మీరు యీవిషయంలో పోట్లాడకండి. మనుష్యకృతమైన పంచతంత్రంకంటె ఋషిప్రోక్తమైన రామాయణ మెక్కువ ప్రమాణము కాదమయ్యా?

కోంక—ఈయన చతుష్పాదజంతువుగనుక మాబంధుకోటిలో వాడనుకుంటే ప్రతిపక్షులలోచేరి పక్షపాతం చేసినాడు. ఎంతచదువుకున్నా గాడిదెకు బుద్ధివుండదు. మాకు మావచనమే ప్రమాణంకాని యీగాడిదకూతలు ప్రమాణంకావు. నీతిశాస్త్రమైన పంచతంత్రం కంటె కేవల కావ్యమైన రామాయణం యెక్కువ ప్రమాణమనే యీగాడిదె యిప్పుడు నమస్కారార్హమైనది యేలాగయినది?

రామ—మనకు నమస్కారార్హమైనందుకు ఆశ్చర్యమేమున్నది? పూర్వం శ్రీకృష్ణమూర్తివారి తండ్రిఅయిన వసుదేవుని వంటివాడుకూడా కుయ్యకుండా వుండడానికి కాళ్లుపట్టుకుని గాడిదెకు నమస్కారం చేసినాడు.

గార్ధ—సరే యీసరసం బాగానేవున్నది. అశ్వపతిగారూ! ముందు కార్యంమాటయేమి ఆలోచించినారు?

అశ్వ—మనవారి కందరికీ యీకళేబరము దహనముచేయించవలెనని అభిలాషవున్నది.

గార్ధ—ఆలాగే కానియ్యవచ్చును. ఇది సర్వోత్కృష్టంగా వున్నది.

రామ—గోవును దహనంచెయ్యడం లోకంలో యెక్కడనైనా వృద్ధాచారము వున్నదమయ్యా? పెద్దలుమీరే యీలాగు ఆచారవిరుద్ధమైనమాట సెలవిస్తారేమి?

గార్ధ—ఆచారమా? ఆమాట మరిచిపోయినాను. ఆచారవిరుద్ధమైనకార్యం చెయ్యకూడదు, ఇప్పుడు ఖననమే కావలెనుగాని దహనంకూడదు.

కోంక—ఈవిషయంలో నిష్పక్షపాతముగా చెప్పినారు.

రామ—మాకు మరివక ధర్మశాస్త్ర సందేహంవచ్చింది. శవాన్ని యీరాత్రే పాతిపెట్టవలెనో రేపటిదాకా వుంచవలెనో సెలవియ్యండి. నేను రేపటిదాకా వుంచవలెనంటూవున్నాను.

కోంక—నేను యిప్పుడే ఖననం కావలెనంటూవున్నాను. మీరు యిందులో నిష్పక్షపాతంగా చెప్పవలెను. వాడు పక్షిగనుక, వాడికి పక్షపాతము సహజము.

గార్ధ—నాకు పక్షపాతం యెందుకు? న్యాయంచెపుతాను, ఎప్పుడుచేసినా చెయ్యవచ్చును. ఇంట్లోవాళ్ళకు కష్టంగాతోస్తుందంటే, ఆపనియీరాత్రే చెయ్యవచ్చును. పెద్దలతో ఆలోచించవలెనంటే రేపటిదాకా వుంచనూవచ్చును. ఎలాగుచేసినా ఆక్షేపణ లేదు.

రామ—మీరు యీసంగతి శాస్త్రంచూచి చెప్పినారా! చూడకుండానే చెపుతూవున్నారా? కర్మకోచేరిన పనిగనుక మీరు బాగా ఆలోచించి మరీచెప్పవలెను. ఎక్కడనైనా సూర్యాస్తమానమయినతరువాత కర్మపుడుచుందండీ? ఒకవేళ కామధేనువుకుప్రాణం కడపట్టిందేమో! తెల్లవారిందాకాకూడాచూస్తే యీలోగా ప్రాణం వచ్చేదీ లేనిదికూడా స్పష్టంగా తెలుస్తుంది.

గార్ధ—మీరు చెప్పింది బాగానేవున్నది. ధర్మశాస్త్రం చూడవలెను. సూర్యుడు లేకపోతే కర్మపుట్టదు.

కోంక—మీధర్మశాస్త్రజ్ఞానం మొత్తుకున్నట్టేవున్నది. కర్మపుడుతుంది అన్నీ పుడుతవి. శిష్టాచారంకంటె ధర్మశాస్త్రం మహా యెక్కువదాఏమిటి? మేము అన్నిచోట్లా రాత్రిళ్ళే చేయిస్తూవున్నాము. సూర్యుడు రాత్రిళ్ళు అగ్నిహోత్రంలో ప్రవేశిస్తాడు గనుక అగ్నిహోత్రంవుంటే రాత్రికర్మకు దేమీఅడ్డంలేదు. శాస్తుర్లుగారూ!

మీరుయిలాగంటె తెలిసీ తెలియనిమాటలు చెప్పకండి. చచ్చిన వాళ్ళు యేమిటి? మళ్ళీబ్రతకడం యేమిటి? యీమాటయెవళ్ళయినా వింటేనవ్వుతారు. శవం నిండినయింట్లో వుండగూడదు. వేగిరం సన్నాహం చేయించండి.

గార్ధ—ఇప్పుడు దీక్షితులుగారు చెప్పినదీ నాకు సబబుగానే తోచుచున్నది. నేను యేదీ నిశ్చయంగా చెప్పలేను. శాస్త్రం యెలాగువప్పితే ఆలాగుచెయ్యండి. అదుగో సభాపతులు వ్యాఘ్రావధానులుగారూ, వరాహభట్లుగారూ, బకసోమయాజులుగారూ వస్తూవున్నారు. ఆలోచించి సభాపతులునలుగురూ యేలాగుచెప్పితే ఆలాగు చేతాము.

[వ్యాఘ్రావధానులుగారును, వరాహభట్లుగారును, బకసోమయాజులుగారును ప్రవేశించుచున్నారు]

బకసోమయాజులు గారు.

వ్యాఘ్రావధానులు గారు.

అశ్వ—సభవారేరయ్యా? సభాపతులు మీకమాత్రమే వచ్చినారు?

వ్యాఘ్రా—వెనుకనుంచి వారూవస్తూవున్నారు. మర్కట జోస్యులుగారు పంచాంగం నిమిత్తం వెళ్ళినారు. తక్కినవారూ వారితో నేవస్తారు.

రామ—ఈధర్మసందేహము బకసోమయాజులుగారి నడుగుదామా? ఆయన బహుతపశ్శాలి; అనేక యజ్ఞాలుచేసినారు; ఆయనతో సమానమైన ధ్యానము మరివకరికిలేదు, ఆయన మహాద్విజ శ్రేష్ఠుడు; కవిచక్రవర్తి.

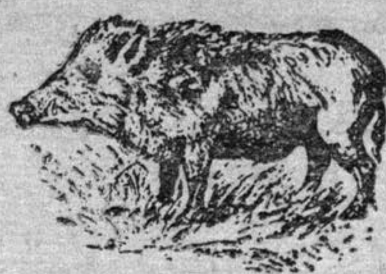
కొంక—మీవాడుగనుక వూరికే పొగతూవున్నావు. ఆయన నాద్విజలశ్రేష్ఠుడే; నీవూ ద్విజశ్రేష్ఠుడవే; ఆయన నీకంటెనూ ఘనుడు. నీవు చచ్చినవాటిని పీక్కుతింటావుగాని ఆయన బ్రతికివున్న వాటినే గుటుక్కున మింగివేస్తాడు. యజ్ఞాలకేమీ లోపంలేదు. ఆయన తెల్లవారి లేచిందిమొదలుకొని నిత్యమూ మీనమేధాలు చేస్తూవుంటాడు, ఆయన ధ్యానమంతా చేపలను యేలాగుపట్టుకుందామా అనేకాని మరివకటికాదు. పక్షిగనుక ఆయనకూ నీవలెనే పక్షపాతం సహజమే.

రామ—వారిద్దరికీ విరోధం. సభవారు కొంకనక్క దీక్షితుల మాటలు విశ్వసించకండి.

కొంక—వారిద్దరూ మిత్రులు. సభవారు రామబంధుశాస్త్రి మాట విశ్వసించకూడదు.

వరా—మీరిద్దరూ వూరికే యెందుకు కంఠశోషపడుతారు? సభవారు వస్తూవున్నారు వూరుకోండి.

రామ—కులం తక్కువవాడవు నీవా మమ్మలిని మందలించేవాడవు? వోపందీ! అట్టేకుయ్యక వూరుకో.

వరాహభట్టుగారు

వరా—కావలిస్తే నీవు కులంతక్కువవాడవు. నేను కేవలమూ ఆదివరాహ స్వరూపుడయిన విష్ణుమూర్తి సంతతివాణ్ని. ఓపత్తే కానా! ఎగిరిపడబోకు.

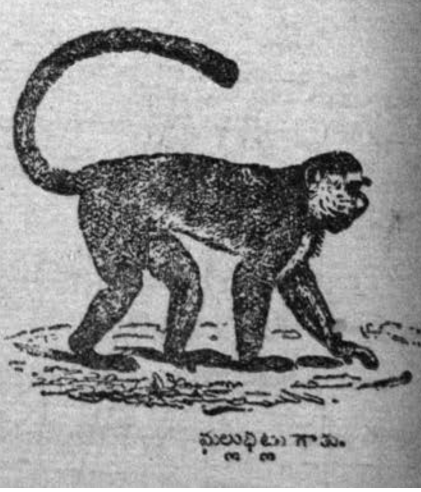
కొంక—అలాబుద్ధిచెప్పు.

రామ—నీ నక్కజిత్తులు చాలించు.

[అప్పుడాంజనేయశర్మయు, మర్కటజోస్యులును,
మల్లుభట్లును, తిమ్మన్న చయునులును,
పరివేశించుచున్నారు.]

ఆంజనేయ శాస్త్రిగారు.

మల్లుభట్లుగారు.

అంజ—ఏమిటయ్యా! మీలోమీరే కేకలు వేస్తూవున్నారు? సభవారితో యేమయినా ఆలోచించడమూ పెట్టడమూ వున్నదా లేదా?

రామ—ఆంజనేయశర్మగారు యేళ్ళుగడిచినవారు ధర్మ శాస్త్రవేత్తలు తోక వక్కటిలేదుకాని నాడు శ్రీరాములవారి నిమిత్తం లంకకాల్చివచ్చిన ఆంజనేయులవారి అపరావతారులు. "అయ్యా! ఆంజనేయశర్మగారూ! కామధేనువు చచ్చిపోయినది గదా? యీరాత్రి కర్మచేయించి శవాన్ని తీసుకుపోవచ్చునా?"

అంజ—(తనలో) యేలాగయినా మనకు లాభముదారికే మార్గం చూడవలెను. (బిగ్గరగా) తీసుకుపోకూడదు.

కొంక—నావద్ద కోతిచేష్టలు చెయ్యక యిప్పుడు యెందుకు తీసుకు పోకూడదో చెప్పు?

అంజ—ఇప్పుడు తీసుకువెళ్ళినా రేపుతీసుకొనివెళ్ళినా ముందుగా ప్రాయశ్చిత్తం కావలెను.

మేపే—ఇదేమిటయ్యా! నీవువచ్చి కొత్తగొడవ తెచ్చిపెట్టినావు. లోకమంతా మెచ్చుకొనే కామధేనువుకు ప్రాయశ్చిత్తం యెందుకయ్యా.

అంజ—ఎందుకో నీకేమి తెలుస్తుంది? చిన్నప్పటినుంచీ ధర్మశాస్త్రిలలో పుట్టిపెరిగిన మావంటివారికి తెలుస్తుందికాని కామధేనువు బ్రితికివున్న కాలంలో మహాపాతకంచేసింది కాబట్టి ప్రాయశ్చిత్తం కాకతీరదు.

వృష—ప్రాయశ్చిత్తంమాట. చూచుకుందాముగాని చేసిన పాపమేమిటో చెప్పు?

అంజ—కావలసినన్ని పాపాలున్నవి. కృతఘ్నులయిన మనుష్యులకు పాలు మొదలయినవి యివ్వడం మొదటిపాపం. ముట్టుకో

వడానికైనా అర్హంకాని కుక్కకు పాలివ్వడం రెండోపాపం. విశ్వాసమన్నమాట యెరుగనిపిల్లికి పాలివ్వడం మూడోపాపం. ఈపాపాలన్నీ క్షమించినా ధర్మశాస్త్రానికి ప్రత్యక్షవిరుద్ధమయిన పశుగమన పాపం యేలాక్షమించడానికి వీలవుతుంది? ఆపాపం యెవరూ చెయ్యలేదన లేరుకదా? ఆపాపం చేసినందుకు యిప్పుడు దగ్గిరకూర్చుండి యేడుస్తూవున్న యీవత్సమే దృష్టాంతము. పశుగమనమే లేకపోతే యీదూడ యేలాగుపుట్టినది? కలియుగానికి ముఖ్యప్రమాణమయిన పరాశరస్మృతియొక్క దశమాధ్యాయములో

శ్లో. పశువేశ్యాదిగమనే మహిష్యుష్ట్రీ కపీం తథా
ఖరీంచ సూకరీం గత్వాప్రాజాపత్యం సమాచరేత్.

అని వున్నది. కాబట్టి పశుగమన ప్రాయశ్చిత్తం ముందుగా జరగవలెను.

వృష—వోరినీనోట్లో పుండుపుట్టా! ఎన్నికారుకూతలు కూసినావురా నాలుగుపోట్లు పొడిచి నీడొక్క బద్దలుచేస్తునా?

అశ్వ—వోరీ నీధర్మశాస్త్రం కాలిపోనూ! యీకారుకూతలు పేలినందుకు నెత్తిపెంకు యెగిరేటట్టుగా తన్నుదునా?

మార్జా—(తనలో) నాకువిశ్వాసం లేదంటూవున్నాడు. యిందులో నేనువిశ్వాసం కలిగివుంటాను. (ప్రకాశముగా) ఓరి మర్కటాధమా! కావలిస్తే నీకు నేను ప్రాయశ్చిత్తం చేయిస్తాను.

భైర—వోరి కోతిముండాకొడకా! నన్ను ముట్టుకోవడానికీ అర్హంకాదుటా? వీధిలోకిరా, నీకండలువూడదీసి నేనుముట్టుకోవడానికి తగినవాణ్ని అవుదునో కానో చూపిస్తాను.

అంజ—శాస్త్రుల్లగారూ! ఆదార్జన్యం చిత్తగిస్తూవున్నారా? వృషభేంద్రగావుగారున్ను, అశ్వపతిగారున్ను, గడ్డితినేమాటలంటూ వుంటే వూరుకోవడం సభవారికి న్యాయమేనా?

గార్ధ—అశ్వపతిగారూ! వృషభేంద్రరావుగారూ! వూరుకోండి. మనం కార్యవాదులం తొందరపడకూడదు. వారుధర్మశాస్త్రం చూపిస్తూవుండగా మరివకలాగుఅనడం భావ్యంకాదు. మనమందరమూ ధర్మశాస్త్రానికి బద్ధులమై యుండవలెను.

రామ—ఆ పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తమేమిటో సెలవిస్తారా?

ఆంజ—శ్లో. గోగామీచత్రిరాత్రేణా గామేకాం బ్రాహ్మణో దదత్.— అని దానికిందశ్లోకములోనే వున్నది.

రామ—అలాగయితే నేను మహాద్విజుణ్ని. యీకామధేనువును సూర్యోదయం కాగానే నాకు దానంయిప్పించండి. అన్ని పాపాలూ పరిహారమైపోచవి.

మల్లు—దానం చెయ్యడం చచ్చినగోవునా బ్రతికినగోవునా?

రామ—ధర్మశాస్త్రవిషయం నీకేమీ తెలియదుగాని నీకొండముచ్చు చేష్టలుమాని నోరుమూసుకు వూరుకో.

వ్యాఘ్ర—బ్రతికివున్నగోవునైతే దానంనాకివ్వవలెను. నేను పెద్దసభాపతిని.

రామ—నీకు సభాపతిత్వం యివరిచ్చినారు?

వ్యాఘ్ర—నాచేతులు యిచ్చినవి; నానోరు యిచ్చినది. అనాథలైన మీవలె సభాపత్యం నాకు పూర్వులనుంచి రావలసిన పనిలేదు. మీవలె నేను శవాలు పీక్కుతినేవాణ్నిగాను. మహారాజులాగు బ్రతికి వున్నవాళ్ళనే పీక్కుతింటాను. పూర్వుల పేర్లుచెప్పి సభాపతులమని పోట్లాడడమే కాని పొట్టకోసినా మీలో వక్కడికీ చిన్నమెత్తు తెలివిలేదు. నేను నాస్వశక్తిచేతనే సభాపతిత్వం తెచ్చుకున్నాను. మీలోయెవరు నేనుసభాపతిని కానంటారోరండి వక్కసారిగా అందరిగొంతుకలూ కొరికివేస్తాను. (అని లేచుచున్నాడు.)

రామ—(తనలో) ఇతను బలవంతుడు. ఇతనితోపోట్లాడితే కార్యంలేదు. (ప్రకాశముగా) అపరాధంవచ్చింది క్షమించండి.

వరా—మనలోమనకు తగవులుకూడదు. మీరే అగ్రసభాపతులు. మేమందరమూ వప్పుకున్నాము. శాంతించి కూర్చోండి.

వ్యాఘ్రా—అలాగయితేసరే.

అశ్వ—మీరు యిందాకా చెప్పిన ధర్మశాస్త్రం మనుష్యుల విషయమా? తిర్యగ్జాతులవిషయమా?

ఆంజ—అందరివిషయమూను. లోకంలో మనుష్యులకు వక్క ధర్మశాస్త్రమూ పశువులకు వక్క ధర్మశాస్త్రమూ వుంటుందా? అందరికీ ఒక్కటే ధర్మశాస్త్రం.

మేషే—మీధర్మశాస్త్రం చచ్చినవాళ్ళవిషయంలోనా? బ్రతికివున్నవాళ్ళవిషయంలోనా?

అంజ—ఓహోహో! మీరుకుశ్శంకలు మహాచేస్తూవున్నారే! ఇది అందరివిషయంలోనూ. బ్రతికివున్నవాళ్ళు ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకొమ్మంటే చేసుకోరుగనుక ముఖ్యంగా చచ్చినవాళ్ళవిషయంలోనే.

మేషే—అలాగయితే చచ్చినవాళ్ళచేత ప్రాజాపత్యవ్రతం యెట్లా చేయిస్తారు?

మర్కట సైన్యులుగారు. తిమ్మన్నదండనాథులుగారు.

తిమ్మ—సభవారి యిష్టంవచ్చినట్లు చేయిస్తారు. అదంతా మీ కెందుకు? సభవారు యేమిసెలవిస్తే అదేమాకు ధర్మశాస్త్రం.

అశ్వ—సింహ శరభ గండభేరుండాదులైన వృత్తములు వుపేక్ష చేసి పూరుకోవడంచేత కోతులయొక్క కొండముచ్చుల యొక్క ఆటలుసాగుతూవున్నవి. మీమనసు వచ్చినట్లల్లా చేయించడానికి యిదినోరువచ్చిన చెవులపిల్లుల యిల్లనుకున్నారా? మేము యిద్దరమూ తలచుకుంటే యీదౌర్జన్యంచేసేవారిని డొక్కలు బద్దలయ్యేటట్టుగా తన్ని పడపొడిచి వదిలిపెడుతాము.

వృష—తొందరపడకండి ఆంజనేయ శర్మగారూ! మీరు చెప్పిన ధర్మశాస్త్రంలో 'కపీం' అని వున్నది గనుక యిప్పుడీసభవారి కందరికి ప్రాయశ్చిత్తమక్కరలేదా? 'ఖరీంచ' అని వున్నది గనుక, గార్ధభేంద్రశాస్త్రిగారికికూడా ప్రాయశ్చిత్తం కావలెను.' 'సూకరీం' అనికూడా వున్నందున, సభాపతులైన వరాహభట్లుగారికీప్రాయశ్చిత్తం జరగవలసినదే.

ఆంజ—(తనలో) వీళ్ళకు సంస్కృతం తెలియడం చాలా తంటాగావున్నదే. (ప్రకాశముగా) బ్రతికివుండగా మనకాసంగతి ఆలోచించవలసిన పనిలేదు. చచ్చిపోయిన తరువాత ధర్మశాస్త్రాలు తీసి, అందరినీ యిలాగే చేస్తారు. మగవాళ్ళు కానడంచేత తమకడుపులోనుండి పిల్లలు పుట్టరుగనుక వీరు మేమూ పాపం చెయ్యనే లేదంటారు. ఒక్క అబద్ధమాడితే అన్నీమాసి పోతవి. రహస్యంలో జరిగేదానికి మనం యేమీ యిలాగా పుచ్చుకోకూడదు.

వృష—ఇదివరదాకా వ్యర్థమైన ప్రయాసపడ్డారు. మేము మొట్టమొదట దహనవిషయంలో వేసిన ప్రశ్నకు సభవారివద్దనుంచి యేమీసమాధానం రాలేదు.

వ్యాఘ్రా—తగినన్ని దానాలుచేస్తే దహనం చెయ్యవచ్చును. మొదట వుత్క్రాంతి గోదానం చెయ్యవలెను. తరువాత వైతరిణీ గోదానం చెయ్యవలెను. సంచయనంనాడు వకగోదానం చెయ్యవలెను. దశాహంనాడు వకగోదానం చెయ్యవలెను. మాసికం నాడువకటిచెయ్యవలెను. ఈగోదానాలన్నీ నాకుయిప్పిస్తే యేప్రాయశ్చిత్తమూ అక్కరలేకుండా నేను దహనం చేయిస్తాను. ఏమయ్యా సభాపతులు మీ అభిప్రాయం చెప్పండి.

వరా—మాకుతగిన దానాలుయిప్పిస్తే మేమూవప్పుకుంటాము.

బక—వరాహభట్లుగారితో నేనూ యేకీభవిస్తాను.

రామ—(రహస్యముగా) దీక్షితులూ! కొంపమునుగుతూ వున్నది. మనం యిందులో వప్పుకోకూడదు. యేమైనాఅంటే వ్యాఘ్రావధానులు చంపివేస్తాడు.

కొంక—(రహస్యముగా) నాకూఅదేభయంగా వున్నది. అతనువక్కడు మనపక్షంలో చేరితే యెంతపనిఅయినా చేతుము. మేనమామ మార్జాలపంతులు అందులో వుండడంచేత వ్యాఘ్రావధానులు వాళ్ళలోచేరినాడు. ఇప్పుడాపక్షంలో చేరినా యితను ఇదివరకు అనేకగోమేధాలూ అశ్వమేధాలూ చేసినవాడే. మనమేదైనా మాయోపాయంపన్ని యీ కార్యంచెడగొడుదాము.

వ్యాఘ్రా—సభవారూరుకున్నారేమి?

మల్లు—మాకుతగిన ఫలప్రదానాలు యిప్పిస్తే మేమువప్పుకుంటాము.

రామ—(రహస్యముగా) మించిపోతూవుంది. యేమైనా వుపాయం ఆలోచించినావా?

కొంక—మర్కటజోస్యులూ! మాట. (రహస్యముగా) ఇప్పుడు నక్షత్రం మంచిదికాదని నీవు ఆటంక పెడుమా. తెల్లవారిన తరువాత మరివక వుపాయం ఆలోచింతాము.

వ్రిఘ్రి—ఏమిటి మీరుముగ్గురూ మహా గుసగుసలాడుతూ వున్నారు?

కొంక—ఏమీలేదు. కర్మకు ఇప్పుడు మంచిముహూర్తమగునా కాదా అని ఆలోచిస్తూయున్నాము.

వ్రిఘ్రి—మీఆలోచన తెగిందా యింకా తెగనేలేదా?

మర్క—తెగింది. యీరాత్రి నక్షత్రం బాగావున్నదికాదు.

వృష—దహనానికి మంచినక్షత్రంయేమిటి? సభవారందరూ వప్పుకున్నపని వేగిరం కానియ్యండి.

రామ—నక్షత్రం మంచిదికానప్పుడు చేయించడానికి మేము వప్పుకోము.

కొంక—నేనూ వప్పుకోను.

వృష—మీరు యిద్దరు వప్పుకోకపోతే యేమిలెండి.

గార్ధ—వృషభేంద్రరావుగారూ! మీరు సభవారితో వివాదపడకండి. వివాదపడితే అందరూవప్పుకున్న కార్యం నిష్కారణంగా చెడిపోతుంది. (రహస్యముగా) యింతలో మునిగిపోయిందేమిటి? ఈరాత్రి నాలుగు జాములు వోపికచేస్తురూ. తెల్లవారిన తరువాత మేమంతావచ్చి కార్యంజరిగిస్తాము. (ప్రకాశముగా) అయ్యా సభవారికి నమస్కారము. యీరాత్రి పొద్దుపోయిందిగనుక సభవారనుగ్రహించి వుదయాన్నే దయచేసి యీకార్యంయేలాగైనా సానుకూలం చెయ్యండి.

ఆంజ—అలాగైతే మేమింటికినడిచి రేపువుదయాన్నే వస్తాము. (అని బంధువులతో వెళ్ళుచున్నాడు.)

గార్ధ—రామబందుశాస్త్రిగారూ! యిలాగురండి. (చెవిలో) మీరుప్రాయశ్చిత్తం చేయించకుండా వదలిపెట్టవద్దు. (ప్రకాశంగా) రేపువుదయాన్న పెందరాళే దయచెయ్యండి.

రాము—(రహస్యముగా) ఇంకుంలో ప్రాయశ్చిత్తం యెవరికి కావలెను? మాకు దొంకేమూడు పడిపోతూవున్నది.

గార్ధ—(రహస్యముగా) కొంకనక్క దీక్షితులూ! మీరూ తెల్లవారిందాకా ఆలోచించి రేపు దహనం అడ్డుపడే వుపాయం యోచించండి.

రా—దీక్షితులూ! ఇలాగురా! (రహస్యముగా) నీవు వుపాయ శాలివి గనుక దహనం మానేవుపాయం యీరాత్రి నిద్రపోకుండా ఆలోచించి శవాన్ని పగలు రుద్రభూమిలో వేసినా, రాత్రికి సగం శవంనీకు అట్టేపెడతాను.

కొంక—ఆలా చేతులో చెయ్యివేసి ప్రమాణంచెయ్యి. నేను తెల్లవారేటప్పటికి మూడులోకాలకు వెళ్ళి నాతిరుగులేని వుపాయం ఆలోచించుకువస్తాను.

రాము—చేతిలో చెయ్యివేసి (రహస్యముగా) మాటతప్పి పోతే, నేను మనిష్షికి పుట్టలేను. నేనన్న తరువాత మాట తిరుగు తానటోయి? ఇందులో దహనపుపెంట పెట్టినవారెవరురా?

కొంక—మరియెవరున్నారు? మేషేశ్వరుడున్ను, అశ్వపతిన్నీ, వాళ్ళతో వృషభేశ్వరుడుకూడా యేకీభవించినాడు. మనయత్నం ఒకవేళ కొనసాగకపోయినా యేదో వంకపెట్టి యీముగ్గురినీ తప్ప కుండా వెలివేయింతాము. (తనలో) ఈపక్షియుండాకొడుకును నమ్మ రాదు. నేను కష్టపడి తీరావుపాయం ఆలోచిస్తూ యిన్ని మాటలూ చెప్పి నాకులేకుండా అంతా పగలు తానే కడితేసుస్తాడేమో! అసలు వట్టుపెట్టుకోవడంలోనే వీడు మాటతప్పితేతాను మనిషికి పుట్టలే దంటూ వున్నాడు. వీడు అసలు మనిషికి పుట్టియేడిసనాడా?

రామ—(రహస్యముగా) మన ప్రయత్నం తప్పిపోవడమని వకటి తెచ్చిపెట్టకు. నీవు ధైర్యం చెప్పకపోతే యీరాత్రి నాకు నిద్ర పట్టదు.

కొంక—మన ప్రయత్నం విఫలంగాదు. కావలసినంత నిద్రపో.

రామ—నీకడుపుచల్లగా! అలా కావలెనుగాదూ? శవాన్ని ముట్టుకున్నందుకు వీళ్ళను వెలివెయ్యవలెనని నేను రేపు కావలసినన్ని కారికలు తీసుకువస్తాను.

వ్యాఘ్ర—అందరమూ చేరివున్నాముగనుక రేపుదయం మళ్ళీరావడంకంటె యీరాత్రే కర్మచేయించవచ్చును.

గార్ధ—సభవారంతా వెళ్ళిపోయినారు. రేపుదయాన్నే చేయింతాము. సభవారు విజయంచేస్తూవున్నారు. రేపుదయాన్నే యెదిరియెక్కకుండా దయచేసి, ఆపత్సముద్రంలో మునిగివున్న వీరిని యెలాగైనా గట్టెక్కించండి. (అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

మూషకాసుర విజయము

రంగము—ఉల్లితోట.

[మూషకభట్టరుగారు ప్రవేశించుచున్నారు]

మూషకభట్టరుగారు.

మూష—(అంతట కలయజూచి) ఓహో! యీతోట యెంత రమ్యంగా వున్నది! గట్లపొడుగునా ముల్లంగిచెట్లు వెయ్యబడివున్నవి. వుల్లిమళ్ళలో మధ్యమధ్య పెరుగుతోటకూర మొక్కలు కోమలంగా పెరిగి నవనవలాడుతూ వున్నవి. కంచెలమీద బీరపాదులుపాకి వింతగా కాస్తూవున్నవి. పేరుకు యీపొలం కాపువాడిదంటారేకాని సమీపంలో కాపురంవుండడంచేత నిజానికి నాదేకాని వాడిదియెంత మాత్రమున్నుకాదు. యీబీరకాయలూ ముల్లంగిదుంపలూ మొదలయినవాటి నన్నిటినీ వాడికంటె నేనే యెక్కువగా అనుభవిస్తాను. కష్టంవాడిదీ ఫలంనాదీగనుక వాడు నాకోసం కష్టపడే నవుకరుకాని యజమానుడుకాడు. నాకోసం మళ్ళీకూరలు మొదలయినవి వెయ్యడానికి వాడవతలిపొలం యేలాగు దున్నివుంచినాడో! ఈపొలం యెండిపోయేటప్పటికి మళ్ళీ ఆపొలం సిద్ధం అవుతుంది. ఆదుర్మార్గుడు మాత్రం నేనుచేసేది దొంగపనిఅని తిడుతూవుంటాడు. తిట్టుకుతిట్టుకుని నోరునొప్పియెత్తి వాడేసళిస్తాడు. నూరుతిట్లయినా బొక్కెడు

కొజ్జలుకావు. ఎక్కడనయినా తిట్లవల్ల చావడమూ దీవనలవల్ల బ్రతకడమూ వుంటుందా? వాడురాకమునుపే ఒక్కసారి నాలుగు మూలలూతిరిగి నాపొలంఅంతా చూసుకునివస్తాను. (అని నాలుగు అడుగులు నడిచి) యీవంకను యెవరో వస్తూవున్నారు. ఇక్కడ నిలువబడుతాను.

[అప్పుడు శశకపతి రావుగారు ప్రవేశించుచున్నారు.]

శశకపతిరావు గారు

శశ (తనలో) నేను నాపొలం చూచుకోవడానికి వచ్చినాను. యీతోటకూర మొక్కలు మహాయేపుగా పెరిగినవి. రేపటిదినం తెల్లవారేటప్పటికి నాబంధువులనందరినీ తీసుకువచ్చి వారికి యీ తోటకూరకాడలతో విందుచేసి ద్వాదశీ పారణా వనసంతర్పణా కూడాచేస్తాను. తోటమాలి వచ్చే వేళఅయింది, పొలమంతా చూచుకుని వేగిరం వెళ్ళిపోవలయును. (అని నిలుచున్నాడు.)

మూష— (సమీపమునకువచ్చి) అయ్యా! నమస్కారము.

శశ—(తేరిపారచూచి తనలో) కాళ్ళు యీడ్చుకుంటూ వచ్చి యీపందికొక్కుగాడు నాకు నమస్కారం చేస్తూవున్నాడు. వీడినమస్కారం పుచ్చుకోకుండా గంభీరంగావుండి వీడి ముందర నాగొప్పతనం అంతాకనపరచవలెను. (అని గర్వముతో బిగ్గరగా) నీవు యెవడవు? యీపొలంలోకి యెందుకు వచ్చినావు?

మూష—(తనలో) నేను పెట్టిన నమస్కారమయినా పుచ్చుకోకుండా యీచెవులపోతుకు యెంతగర్వంవచ్చిందీ? సాధ్యమయితే నేను యిప్పుడు వీడిగర్వ ప్రాయశ్చిత్తంచేసి వీణ్ణిమరీ యింటికి పంపుతాను. (బిగ్గరగా) నేను వుదయాన్నే షికారువచ్చినాను. నాపేరు మూషకభట్టరంటారు.

శశ—వంకరకాళ్ళ్యానీవు నీకుషికారుకూడానా? నీకాళ్ళు మరి వకవిధంగా వుపయోగించుకోరాదా?

మూష—(తనలో) వీడుముందుగా నాకాళ్ళమాటే యెత్తుకున్నాడు. లోకంలో యెవరికిన్ని లేనిలోపాలు యెన్ని యెంచినా కోపంరాదుకాని వున్నలోపం యెంచితే తప్పకుండా వళ్ళుమండుకు వస్తుంది. వున్నమాటంటే వులుకువస్తుందన్న సామెత అందరూ యెరిగిందే. నావంకరకాళ్ళ మాటతలపెట్టినాడుగనుక యేలాగయినా వీడికి గర్వభంగంచేసి మరీపంపవలెను. (బిగ్గరగా) నావివంకర కాళ్ళు కావడానికి కంచెలు దూకితే నాకాళ్ళు యెవరూ విరగగొట్టలేదు. నాకాళ్ళు వేరేవిధంగా వుపయోగించుకోవలసిన అవసరంలేదు. యెంతగెడకర్రలలాగువున్నా నీకాళ్ళకంటె నాకాళ్ళే యెక్కువవుపయోగంగాను అందంగాను వున్నవి. నీవునన్ను ఆక్షేపించనక్కరలేదు.

శశ—నీవు కంచెలు దాటకపోతే రాత్రిళ్ళు కన్నాలలోనుంచి యిళ్ళల్లో దూరడంచాత నీకాళ్ళు వంకరపోయినవి. యెవరికాళ్ళు యెక్కువ వుపయోగం అయిందీ నాలుగు అడుగులు పరుగెత్తితే తెలుస్తుంది.

మూష—అలాగే పరుగెత్తుదాం పందెం వెయ్యి. యేమేమి పందెము?

శశ—ఇప్పుడు బాగావున్నది. నేను నీమనసువచ్చింది పందెం వేస్తాను. ఇప్పుడే పరుగెత్తుదామురా. అన్నమాటకు నీవు తిరిగిపోకూడదు.

మూష—తిరిగిపోతే పరుగెత్తలేక నీవు తిరిగిపోతావుగాని నేను యెన్నటికీ తిరిగిపోను. ఇప్పుడు వరహావరహా పందెం. నేను తిరిగిపోతే రేపటినుంచి నన్నీ పేరుతోపిలువవద్దు. చిన్నప్పటినుంచీ కందమూలఫలాలు భక్షిస్తూ తపస్సుచేసి యీ పొలంలోవున్న పందికొక్కులన్నిటికీ గురువునయి సంపాదించుకొన్నభట్టర్ బిరుదు నేటితోతీసి పారవేస్తాను.

శశ—నీవు వేసిన పంద్యానకు వప్పుకున్నాను. గాదెకింది పందికొక్కులాగు నీవు యెంతసంపాదించినా నీదగ్గర డబ్బువుండదుగనుక నీవు వక్కవరహా మాత్రమే పందెము వేసినావుగాని నేను వోడిపోతే నీకు పదివరహాలుయిస్తాను. యెక్కడనుంచి యెక్కడదాకా పరుగెత్తుదామో చెప్పు.

మూష—పొలంకాడు వచ్చేసమయం అయిందిగనుక పరుగెత్తడానికి యిదిమంచిస్థలంకాదు. అదుగో ఆదున్నినపొలంలో ఆకంచెకాడనుంచి యీకంచెదాకా పరుగెత్తుదాము.

శశ—అలాగయితే పరుగెత్తుదాము బయలుదేరు.

మూష — తొందరపడక కొంచెము సేపు తాళు. నేను నిన్న యేకాదశి నిరహారం చేసినాను. ఇంటికి వెళ్ళి ద్వాదశి పారణ చేసి వస్తాను. మాయిల్లు ఇవతలి కంచెకో వున్నది. నీవు అవతల కంచెదగ్గర వుండు. నేను భోజనం చేసివచ్చి నిన్ను యిప్పుడే కలుసుకొంటాను. పందెం అక్కడనుంచే ఆరంభింతాము.

శశ — ఈవంక పెట్టి మళ్ళీ రాకుండా మాయము చేస్యేవుసుమీ. ఈలోగా నేనుకూడా ఫలహారం చేసివచ్చి నీకోసం ఆకంచె కాడ కనిపెట్టుకుని వుంటాను.

మూష — చాలలేక నీవుపారిపోతావేమో కాని నేనుపారిపోను. అటువంటి చేష్టలు నావద్ద లేవు.

శశ — నీపందికొక్కు చేష్టలుమాని వేగిరం వెళ్ళిరా. మళ్ళీ వచ్చిన తరువాత కావలసినన్ని జంభాలు నరకవచ్చును.

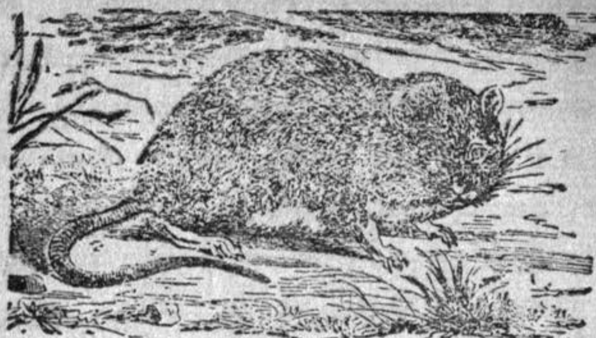
మూష — జంభాలు నావయిందీ నీవయిందీ తరువాత క్రియలో తెలుస్తుంది. వట్టిమాటలతో యేమి ప్రయోజనము? మళ్ళీవచ్చి నీచేత నేనాతో పరుగెత్త లేననిపిస్తాను చూడు.

శశ — అట్టేవాగకపో. తాటాకుల చప్పుళ్ళకు కుందేళ్ళు జడుస్తవా?

మూష — తినబోతూ రుచులెందుకు? అదీ తెలుస్తుంది. (అని తనయింటివంక నడుచుచున్నాడు.

శశ — ఇదుగో! నేను ఫలహారానికి వెళుతూవున్నాను. నీవు వేగిరంరా. (అని వెళ్ళుచున్నాడు.)

మూష — (కొంచెము నడిచి యిల్లుచేరి) ఓసీ! ఓసీ! వేగిరం యెదురుగుండారా. ఈకలి కాలంలో భార్యలు భర్తలకు యెదురుగుండా రావడమూ శుశ్రూష చెయ్యడమూ అంతాపోయింది. ఈ కాలంలో పురాణాలలో చెప్పేమోస్తరు పతివ్రతలేలేరు.

మూషికాంబ గారు.

భార్య—(కన్నములోనుండి పయికివచ్చి) నేనుమహాపతివ్రతను కానా ? యీలోకంలోనాకంటె భర్తఆజ్ఞలో మెలిగేవారెవ్వరున్నారు? మీరు అక్కడా అక్కడా తిరిగివచ్చేటప్పటికి నేను సిద్ధంగా వుండి మీకు సమస్తోపచారాలూ చెయ్యడంలేదా?

మూష—నేనులోకంలోవాళ్ళమాట చెప్పినానుగాని నీమాట కాదు. నీవుతప్పకుండాపతివ్రతవే. మొగుడు చెప్పినట్లల్లా చేసే నీవంటి యిల్లాళ్ళుకొందరు వుండబట్టే యీకలియుగం నిలిచివున్నది. నేను వక్కపని చేసుకు వచ్చినాను. అందులో నాకు నీసహాయం కావలెను.

భార్య—ఏమి చేసుకునివచ్చినారో చెప్పండి. నాచేతనయినపని నేనుచేస్తాను.

మూష—అదిమరేమీ గొప్పపని కాదు. నేను వక చెవుల పిల్లితోకూడా పరుగెత్తడానికి పందెం వేసివచ్చినాను. పందెం మనం గెలిస్తే మనకు పదివరహాలు వస్తవి. ఆచెవులపోతుకు తానేమో నాకంటే మహావేగంగా పరుగెత్తగలనని యెంతోగర్వము. ఇలా గర్వపడేవాళ్ళు బుద్ధిహీనులుగాని తెలివిగలవాళ్ళు కారు. మనంవక మహేంద్రజాలంచేసి దాన్నియేలాగయినా గెలువవలెను.

శ్రీ

మహారణ్యపురాధిపత్యము.

గ్రంథకర్త:-

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ఐదవకూర్పు.

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీసమాజము

రాజమహేంద్రవరము.

1950

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రములు.

సృగాలమహారాజు — నీలిగూనలోఁబడి యరణ్యరాజ్యము సంపాదించిననక్క

జంబుకేశ్వరశాస్త్రి — సృగాలమహారాజున కాంతరంగికమంత్రి.

కుక్కుర సోమయాజులు — అంతరంగిక సేనాపతి.

శునకాచార్యులు. సారమేయశ్రేష్ఠి. భషకచయనులు గ్రామసింహదాసు	అంతరంగిక సభికులు.

వృకేశ్వరరావు పంతులు — అంతరంగిక న్యాయాధిపతి.

సింహ సార్వభౌముఁడు — ప్రధానమంత్రి.

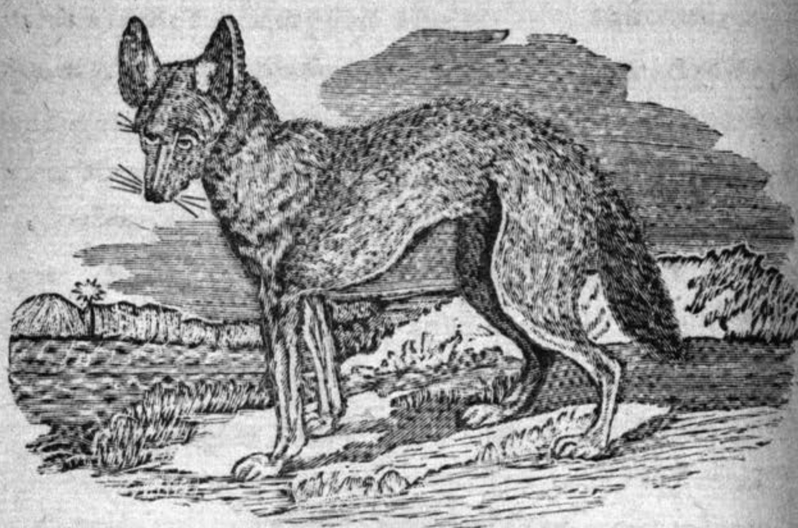
వ్యాఘ్రేశ్వరరావు — సేనాధిపతి.

భల్లూకేంద్రుఁడు. హరిణావధానులు. శశకశాస్త్రి మహిషేశ్వరుఁడు.	ప్రకృతివర్గము.

మహారణ్యపురాధిపత్యము.

రంగము:-మహారణ్యపురము.

[సృగాలమహారాజుగారు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సృగాల మహారాజుగారు

సృగా— (తనలో) అందరూ పడుకున్నారుగదా అనికోళ్ళ గుడిసెలో యిట్టేదూరేటప్పటికి యీడిగెదాని మొగుడు నాకోసం మేలుకొని కాచివుండి కాలయముడి లామీదపడి కఱ్ఱతో చావ కొట్టినాడు. నావంటిమీద రెండుదెబ్బలుపడడంతోటే నావెంటవచ్చి వాకిట్లో నిలిచివున్న జంబుకేశ్వరశాస్త్రి ప్రాణాలు దక్కించుకొని వెనుకవాడు వెనుకనేపాఱిపోయినాడు. ఆయీడిగె గాడిదకొడుకు కొట్టిన దెబ్బలచేత వొళ్ళంతా తేలుకుట్టినట్టు మండుతూవున్నది. వెనుకనుంచి వాడుతరుముకుని వస్తూవున్నాడనే భయంచేత పారిపోతూముందుచూడక నీలిగూనలోపడ్డాను. తెల్లవారిలేచినతరువాత యిదిరెండోగండము. ఇదంతాచీకటితప్పు చేసినందువల్ల వచ్చిన ఫలము. అయినా నేడుమహాసుదినం. నాభార్యయొక్క మంగళ

నూత్రిబలంచేతనూ నాతల్లికడుపు చలువచేతనూ నేడు రెండుగండాలూ గడచి సుఖంగా బయలపడ్డాను. నీళ్ళగూనలో పడకుండా నీలిగూనలో పడడంచేత నావంటికి విచిత్రమయిన రంగువకటికూడా పట్టుకున్నది. ఈరంగువచ్చిన మహత్మ్యంచేత యేదోవకవుపాయం ఆలోచించి గ్రామాధిపత్యమో మహారణ్యాధిపత్యమో సంపాదించడానికి ప్రయత్నం చేయువలయును గాని వెనుక జరిగినదానికి విచారించకూడదు. నాపుణ్యంవల్లనూ నాబుద్ధిబలము వల్లనూ నాకీఅరణ్యరాజ్యము సంపాదన అయ్యేపక్షానికి నేను కేవలం సింహాన్నే అవుతాను. అదుగో మనజంబుకేశ్వరశాస్త్రి వస్తున్నాడు. అతనితో కూడా అలోచింతాము.

[అప్పుడు జంబుకేశ్వరశాస్త్రి ప్రవేశించుచున్నాడు]

జంబు కేశ్వర శాస్త్రి

జంబు—(తనలో) నాస్నేహితుడు రాత్రిచచ్చినాడే అనుకున్నాను. ఇదుగో మళ్ళి బ్రతికివచ్చినాడు. ఇఖముందయినా రాత్రిళ్ళు బయలుదేరి యెవళ్ళగుడిసెలలోనూ దూరకుండా బుద్ధి వచ్చేటట్టుగా యీాడిగవాడు దుడ్డుకఱ్ఱపుచ్చుకుని వెముకలు విరుగ

కొట్టినాడు. (బిగ్గరగా) ఓహోహో! సృగాలమహారాజులంగారికి నమస్కారము. తెల్లవారినదాకా యెక్కడా కనపడకపోతే స్వర్గానికి విజయంచేసినా రనుకొన్నాను. మళ్ళీ బ్రతికివచ్చినారా?

సృగాల—(తనలో) వీడుస్వర్గానికి వెళ్ళమంటూవున్నాడు. మనవుపాయంలో స్వర్గానికి వెళ్ళడమనేదికూడా యేదయినా పెట్టవలెను. (పరిహాళముగా) నీవన్నట్టునేనీరాత్రి స్వర్గానికి వెళ్ళవలసినవాణ్ణేకాని నేను యీలోకంలో చెయ్యవలసినగొప్ప కార్యం యేదో వుండి, నీఆశీర్వచనబలంచేత బ్రతికి తల్లికడుపున మళ్ళీపునర్జన్మం యెత్తినాను.

జంబు—నిస్సందేహముగా పునర్జన్మమే యెత్తినావు. వాడు రాత్రిచీకట్లో కటికకఱ్ఱ వుచ్చుకుని గొడ్డును బాదినట్టు బాదినప్పుడు చాకిబండమీద బట్టలువుతికినట్టు దబుకూదబుకూ దెబ్బలువినబడేటప్పటికి నావళ్ళంతా రణకంపర మెత్తి మీదిప్రాణాలు మీదపోయినవి. అప్పుడు నేను యేలా పారిపోయినానో యెలాప్రాణాలు దక్కించుకొన్నానో నాకేహాశ్చర్యముగా వున్నది. చేరువను నిలుచుండి విన్నవాడికి నాకేయిలాగువుంటే వొళ్ళారాదెబ్బలు తిన్నవాడికి నీకు యేలాగువుండిందో. ఆదెబ్బలచేత నేకాబోలును నీవొళ్ళంతా కమిలి యీలానల్ల పడిపోయింది.

సృగా—నీవు వట్టి పిరికివాడవు. నాకాదెబ్బలువకలక్ష్యమా? ఇదివరకు లక్షసారులు వీటితాతదెబ్బలు తిన్నాను. అలవాటుచేత నావొళ్ళు గట్టిపడిపోయింది. ఈ అనుభవంచేత యీసారి రాత్రిళ్ళు చేసేపనిలో బహుజాగ్రతగా వుంటాను, వోర్వలేనివాళ్ళు యిదిపాపకార్యమంటారుగాని సుఖం బ్రతికివుండగానే అనుభవించక పోతే యిక చచ్చినతరువాతనా అనుభవించడం? మనసుఖంచూచి వోర్వలేక గిట్టనివాళ్ళు యేడుస్తూవుంటే మనం సుఖంపొంది సంతోషిస్తూ

వుందాము. నావొళ్ళు నల్లపడడం దెబ్బలచేతనేనా నీవనుకున్నావు? కాదుకాదు. దైవం అనుగ్రహించి నామేలుకోసరమే నేను కోరకుండానే యీనీలవర్ణం నాకనుగ్రహించినాడు. నేను దీనితో మహారాజును కావలెను. నాకు లక్ష్మియెత్తుకోవలెను.

జంబు—నిన్ను మొట్టమొదటనే లక్ష్మియెత్తుకున్నది. యికనీ సహవాసం నాకక్కరలేదు. నీతోకూడా తిరుగుతూవుంటే నీదెబ్బల లక్ష్మి నాకుకూడా యెత్తుకుంటుందేమో! నీకుదైవం అనుగ్రహించిన వల్లరంగును గురించి నాకుకాస్త చెపుతావా వెళ్ళిపోతాను.

సృగా—తొందరపడబోకు. ఈవేషంచేత నాకు అరణ్యరాజ్యంవస్తే నిన్ను మంత్రిని చేస్తాను. ఈరంగువల్ల నాకుమాత్రమే కాకుండా నీకుకూడా లాభంవున్నది. ఇందులో నాకు నీసహాయం అవశ్యంగా కావలసివున్నది.

జంబు—నాసహాయంమాట తరువాత చూచుకుందాముగాని ముందుగా నీరంగుమాట చెపుదూ.

సృగా—రాత్రిచీకట్లో దెబ్బలుతిని పరుగెత్తుతూ తొందరలో కళ్ళుకనపడక ఫ్యాక్టోరీవారి నీలిగూనలో తల్లకిందుగాపడి మునిగిపోయినాను. అయితే నాఅదృష్టంచేత గూనలో నీలిరసమునిండాలేక అడుగునమాత్రమే ఉండడంచేత వొళ్ళంతాతడిసినా వెంటనేలేచి పయికిరావడానికి ప్రయత్నంచేసినానుగాని ఆగూన నుయ్యిలాగు లోతుగా వుండడంచేత పయికిరాలేక తెల్లవారినదాకా దానిలోనే జాగారంచేసినాను. నిన్నటిరాత్రి యేకాదశిగనుక యేకాదశినాడు జాగారంచేసినఫలం వూరికేపోదు.

జంబు—అవును వూరికేపోదు. రాత్రియేకాదశి గనుకనే యీాడిగవాడుకూడా రామభజన చేసుకుంటూ మేలుకుని వున్నాడు. అక్కడ యేకాదశిఫలం నీప్రతిఅవయువానికిన్నీ కలిగిందికదా!

ఇక్కడకూడా నీలిగూనలకు కావలివుండేగుడిసెలో వెనుక నీవుచూరి పోయిన పగ మనస్సులో పెట్టుకొని జాగారఫలంచావకొట్టలేదుగదా?

సృగా—ఆమాత్రం తప్పించుకోవడానికి నాదగ్గరవుపాయం లేదనుకున్నావా యేమిటి? నేనుచేసే దౌర్జన్యాలకు నావుపాయాల చేతనే తప్పించుకుని వస్తూ కులంవారిలో పెద్దగా వేషం వేసుకుని తిరుగుతూవున్నాను. నీవుచూచినంతవరకు నాకుమల్లె వేషాలు వేసే వాడున్నూ మాయలు చేసేవాడున్నూ వుపాయాలు పన్నేవాడున్నూ మరియెవరయినా నీకంటికి కనపడ్డారేమో చెప్పు.

జంబు—మీరుచెప్పినమాట సత్యమే కాని రాత్రి నీలిగూనలో నుంచి యెట్లా తప్పించుకున్నారో సెలవియ్యండి.

సృగా—వెనుకచేసిన ద్రోహానికి కావలివాడువస్తే చంపి వేస్తాడని తెలుసుకుని నేనుముందుగా వాడువచ్చేటప్పటికి వూపిరి బిగపట్టి కాళ్ళునిగడదన్ని చచ్చినట్టుగా కుండలో అడ్డముగా బడి వున్నాను. అప్పుడు వాడువచ్చిచూచి యీపాడుగక్క తనంతటనే చచ్చిందనుకుని సంతోషించి, అక్కడికీ కోపంతీరిక నన్నుపయికిలాగి వెనుక కాళ్ళురెండూ చేతపట్టుకుని గిరగిరతిప్పి చావుముని కంచెఅవ తల గిరవాటు వేసినాడు. నేను ఆదెబ్బతో మూర్ఛపోయి తెలివి రావడంతోనే మళ్ళీవెనుకతిరిగి చూడకుండా పారిపోయివచ్చినాను.

జంబు—నీవు మహా అదృష్టమంతుడవు.

సృగా—నాఅదృష్టం యిప్పుడు బ్రతకడంలోలేదు: ముందు రాజ్యాధిపత్యం సంపాదించుకోవడంలో వున్నది. దీనిలో నీసహాయం తప్పకుండా కావలెను. నాకురాజ్యం రావడంతోనే నిన్నుతప్పకుండా నామంత్రిని చేసుకుంటాను. నన్నురాత్రి దేవతలు స్వర్గలోకానికి తీసుకునివెళ్ళి సమస్త మృగరాజ్యానికీ నన్ను అభిషేకంచేసి ఈ నీల

వర్ణం అనుగ్రహించినారని నీవు మృగాలన్నిటితోనూ చెప్పి నమ్మించి వాటిని నన్ను కొలిచేటట్టు చెయ్యవలెను.

జంబు—ఈమాట నేను చెప్పగానే సింహాలూ మొదలయిన వారందరూ నమ్ముతారా? నక్కయెక్కడ! దేవలోకం యెక్కడ! అని నన్నాక్షేపించరా?

సృగా—అదంతా నీకెందుకు? నేను చెప్పినట్టుచేస్తూ, నీవు యీమాట వాటిచెవులోవేస్తే తరువాత పనిఅంతా నేనేచేస్తాను. ఇప్పుడు నేనే స్వయంగా వెళ్ళి యీపనిఅంతా నేనేచేస్తానుగాని నాగౌరవానికి లోపంవస్తుందని వకటీ వొళ్ళంతా నొప్పులుగా వుండడంచేత వకటీ సంశయిస్తూవున్నాను.

జంబు—ఈమాటలు చెపితే సింహాదులు నన్ను చంపివేస్తవేమోనని నాకుభయంగా వున్నది.

సృగా—నీకువచ్చినభయం యేమీలేదు. నీకంతభయంగా వుంటే నీవు ముందుగా మనకు బంధువులయిన కుక్కలవద్దకిన్ని తోడేళ్ళవద్దకిన్ని పోయి నేనుచెప్పిన స్వర్గలోక వృత్తాంతం వాటితో చెప్పి నమ్మించి వాటిని నావద్దకు తీసుకునిరా. అదంతా నేనేచేస్తాను. నీవునిజంమాత్రం యెవరితోనూ చెప్పకూడదుసుమా. చెపితే నీ మంత్రిత్వం పోతుంది జాగ్రత.

జంబు—నేను ఆలాగుచేస్తాను.

[అని యిద్దఱును నిష్క్రమించుచున్నారు]

---

౧. రంగము—మహారణ్యపురము

[జంబుకేశ్వరశాస్త్రి గారును, కుక్కుర సోమయాజులు గారును, శునకాచార్యుల వారును, సారమేయశ్రేష్ఠి గారును, భషక చయనులుగారును, గ్రామసింహ దాసుగారును, వృకేశ్వర రావు పంతులుగారును ప్రవేశించుచున్నారు]

జంబు—ఓమృగకుల సార్వభౌములారా! నిన్నటిరాత్రి వక వింత జరిగినది విన్నారు కాదుగదా?

కుక్కు—ఏమివింత? నీవునీయజమానులయిన సృగాల మహారాజుగారూవున్నచోట అన్నీవింతలే. నీవూ నీయజమానుడూ మళ్ళీ యేకోళ్లగుడిసెలోనైనా దూరి రాత్రి దెబ్బలుతినలేదుగదా? యివే రాత్రిజరిగేవింతలు. నీయజమానుడు మొన్న పట్టపగలు పల్లెవాళ్ల యింట్లోదూరి మొగవాళ్ళంతా కొట్టవచ్చేటప్పటికి ప్రాణాలు దక్కించుకుని పారిపోయినాడట.

జంబు—రాత్రి జరిగింది యీమోస్తరు వింతకాదు, రాత్రి మనసృగాల మహారాజుగారిని దేవతలు స్వర్గానికి తీసుకునివెళ్లినారు.

శున—అలాగయితే నేటితో పీడ విరుగడ అయింది. యింటింటికీ తిరిగి తిట్లు తినడమూ, దెబ్బలు పడడమూ, మాయలు పన్ని తప్పించుకుంటూ వుండడమూ, అందరినీ మోసంచేస్తూ వుండడమూ, అన్నీ నేటితో మూలపడ్డవి. పాపం! అతను అతాత్తుగా చావడంచూస్తే యెవళ్ళయినా చితక పొడవడంచేత చచ్చినాడనుకుంటాను. చీకటి తప్పుచేసేవాళ్ల కందరికీ సాధారణంగా యిటువంటి దుర్మరణమే సంభవిస్తుంది.

జంబు—మీరంతా భ్రమపడుతూవున్నారు. నాయజమానుడు చావలేదు. అతడు నిన్నరాత్రి నిజంగానే బొందెతో స్వర్గానికి వెళ్ళి తిరిగీవచ్చినాడు—అతన్నీ—

శునకాచార్యులవారు

శున—చాలు! ఈపాటి నీమాటలుచాలించు ఇవన్నీ నక్కటక్కులు. నక్క యెక్కడ! స్వర్గలోకం యెక్కడ! స్వర్గానికివెళ్ళినవారు మళ్లీవచ్చినారంటే యెవరు నమ్మకారు? నీమాటలకర్థము నీయజమానుడెక్కడనో చావదెబ్బలుతిని చచ్చినవాడే మళ్ళీబ్రతికి వచ్చినాడని కాబోలును!

జంబు—కాదు కాదు. స్వర్గాన్నుంచి వచ్చినతరువాత నా యజమానుణ్ని నేను ప్రత్యక్షంగా చూచి మాట్లాడివచ్చినాను. అతనికి దేవతలు విచిత్రమయినవర్ణం దయచేసినారు. నేనుకళ్ళారా చూచిన తరువాత యెలా నమ్మకుండావుంటాను?

శున.—ఇదంతా యెవరినో మోసంచెయ్యడానికి వేసిన వేషం. నీ యజమానుడు తలలుమార్చేవాడు. నీయజమానుడితో నేను మాట్లాడినప్పుడల్లా యింటికి వెళ్ళిన తరువాత నాయెప్పటితలే నాకువున్నదో కొత్తదియేమైనా మార్చినాడో అని మాగుంటలోవున్న నీళ్లల్లో నీడచూచుకుంటాను. సృగాలమహారాజు కథలలో చెప్పుకునే మాయలమారి మల్లయ్య వంటివాడు.

కుక్క—అన్నా! ఆకథయేదీ మేమందరమూ వింటాము చెప్పండి.

జంబు—ఆకథ తరువాత విందురుగాని ముందుగానాకథంతా విని నన్ను పంపి వేస్తురూ.

కుక్క—నీకథలు మాకుయెప్పుడూ వున్నవే. కాస్తసేపు తాళవచ్చును. ఆచార్లుగారూ! మీరుచెప్పవలసినకథ సెలవియ్యండి అందరమూ వినడానికి వేడుకపడుతూవున్నాము.

శునక—అలాగయితే మిక్కిలీ క్లుప్తంగా చెపుతానువినండి, ఒకవూళ్ళోమంచి కండపుష్టిగలవాడున్నూ సోమరిపోతున్నూ అయిన మాయలమారి మల్లయ్య అనే గొల్లవాడు వకడు వుండేవాడు. అతను సుఖంగాతిని యింట్లోకూర్చొక ప్రతివారినీ మోసంచేసి జట్టీలుతెస్తూవుండడంచేత యింట్లోవాళ్ళు వక్కరోజు తిండికి సేరు బియ్యమూ వండుకోవడానికి వక్కకుండా మాత్రంయిచ్చి యింట్లో నుంచి వాణ్ని వెళ్ళగొట్టినారు.

సారమేయ శ్రేష్ఠము.

సార—వాడు యెక్కడికి పోయినాడు?

శున—వూళ్లోవుంటే అవమానంగా వుంటుందని యెండను పడి నడిచిపోయి రెండుర్ఘాములకు వకవూరు చేరి, ఆవూళ్లో మొదటి వీధిలోవున్న వకయింట్లో ప్రవేశించి. ఆయింటిముసలావిడను తాను తెచ్చినబియ్య మాకుండలోవేసి అత్తీసరుపెట్టుమని బతిమాలుకొన్నాడు. ఆవిడ బియ్యం యెక్కువగావున్నవని వాటిలో పావుసేరు బియ్యంతీసి తక్కినవి కుండతో అన్నంవండి తెచ్చి వడ్డించబోయేటప్పటికి వాడుసంగతి కనిపెట్టి "ఆగుఆగు" అని కేకలు వేసినాడు.

కుక్క—తరువాత యేమిజరిగింది?

శున—ఆకేకలువిని ఆవిడ వడ్డించక మానివేసి నిలుచుండగా, ఆవిడను చూచి "అమ్మా! వడ్డించండి. నేను ఆగుమన్నది మిమ్మల్నిగాదు, మీరేమో యిందులో కొంచెం బియ్యతీసుకున్నారని కుండచెప్పవచ్చేటప్పటికి, ఆమాత్రపు భాగ్యానికి నాతో చెప్పవలెనా అని కుండను ఆగుమన్నాను. ఈకుండకు దివ్యజ్ఞానం వున్నది. అని చెప్పెను.

జంబు—వాడు వుపద్రిడుగావున్నాడే.

శున—ఆమాటలు వినగానే తనకోడలు యింట్లో బియ్యం దొంగిలించి పళ్ళూ మొదలయినవి కొనుక్కోవడం చెపుతూవుంటుందని ఆకుండ యెలాగైనా సంపాదించవలెనని బుద్ధిపుట్టి ముసలిది తనవద్దవున్న నాలుగురూపాయలూ యిస్తాననిన్ని కుండను తనకు యివ్వవలసినదనిన్ని బతిమాలుకోవడాని కారంభించెను. దివ్యజ్ఞానంగల కుండను వదిలిపెట్టడానికి తనకు యిష్టంలేకపోయినా ఆవిడయందుకలిగిన అనుగ్రహంచేత కుండనుయివ్వడానికి వప్పుకున్నట్టునటించి, ఆవిడ వద్దనున్న నాలుగురూపాయలు పుచ్చుకుని కుండ నావిడకంటగట్టి తనమోసం వెంటనే తెలియకుండా వుండడానికి మాఖపాదివారం నాడు కుండను పూజచేసికర్రపుచ్చుకుని చెప్పమనికొట్టవలసినదనిన్నీ, కుండచెపుతానని చెప్పిఇప్పటినుంచీయింట్లోజరిగేసంగతులన్నీచెపుతూ వుంటుందనిన్ని, చెప్పి నమ్మించి వాడు తనదారినిపోయెను.

జంబు—తరువాత కుండసంగతి యేమయింది?

శున—ఏమవుతుంది? మాఖపాదివారం వచ్చేవరకూ కనిపెట్టుకునివుండి పూజచేసి చెప్పచెప్పమని కుండను కొట్టేటప్పటికి కుండపగిలిపోయింది. అప్పుడామె యేడుస్తూ జరిగినమోసం కొడుకుతో చెప్పుకొని అఘోరిస్తే వాడు మోసగాణ్ని వెతికిపట్టుకోవడానికి బయలుదేరినాడు.

జంబు—మాయలమారిమల్లయ్య యీలోపుగా యెవరినైనా మోసంచేసినాడా?

శున — కావలసినంతమందిని మోసంచేసినాడు. వాడికి మోసంచెయ్యడమే జీవనము. ఆముసలిదాన్ని మోసంచేసి నాలుగురూపాయలూ కాజేసి వాటితో వకగొర్రె పొట్టేలునుకొని పొరుగూరికి వెళ్ళేటప్పటికి పెద్దవర్షమువచ్చి తడిసి యేమిచెయ్యడానికి

తోచక వీధిలో వకకోమటిదుకాణంవద్ద మోడులాగున తడుస్తూ గొర్రెపోతుతో కూడ నిలువబడెను. అదిచూచి కోమటి లోపలికి రాకుండా వానలోనిలువబడ్డావు నీకుచలిలేదా అనిఅడుగగా వాడు వెమరువేస్తూవున్న గొర్రెపోతును చూపించి యిది యిట్లాచలి అంతా నములివేస్తూవుండగా నాకు చలియెక్కడవుంటుందని చెప్పి లోపలికి పోకుండా అక్కడనే నిలవబడ్డాడు.

జంబు—ఈయంత్రకూడా మోసంచెయ్యడానికి కాబోలును!

శున—అందుకు సందేహం యేమివున్నది? ఆమాటలువిని కోమటిసెట్టికూడా భ్రమపడి విశేషం పెద్దకుటుంబంగలవాడు కావడంచేతనూ, శీతకాలంలో ప్రతియేటా ముప్పయి నలభయిరూపాయల బట్టలు కావలసివస్తూ వుండడంచేతనూ తాను యెలాగయినా ఆగొర్రెపోతును సంపాదించవలెనని వాణ్ని బతిమాలుకొని లోపలికి తీసుకొనివచ్చి మంచిమాటలుచెప్పి తుదకు పదివరహాలిచ్చి గొఱ్ఱెపోతునుకొని తానే ఘట్టివాణ్నని సంతోషించెను. మల్లయ్య వెనుకటిలాగుననే మోసం వెంటనే బయలుపడకుండా వుండడానికి వక తంత్రింపన్ని మాఘపౌర్ణమినాడు గొర్రెను పూజచేసి చలిని మింగుమని అడిగితే తరువాత మింగుతూవుంటుందని వాడికాపూజావిధానం వుపదేశంచేసి సొమ్ముపుచ్చుకుని, రాత్రి ఆకోమటియింట్లోనే విందారగించి మరునాడు మరివక వూరికి నడిచినాడు. తరువాత కోమటికూడా మోసం తెలిసికొని వాణ్ని వెతకడానికీ బయలుదేరినాడు.

జంబు—మల్లయ్య యీలోపుగా యెవరినైనా మోసంచేసినాడా?

శున—లక్షమందిని మోసంచేసినాడు. పదివరహాలూ బట్టకొంగున కట్టుకొని బొడ్డులో దోపుకొని అడివిమార్గాన్ని మరివక వూరికి వెళుతూవుండగా దోవలో వక వెలుగుబంటివచ్చింది. దాన్ని

చూచి భయపడి వాడు వక తాటిచెట్టు చాటుకు వెళ్ళేటప్పటికి వెలుగు బంటికూడా రెండోవైపునుంచివచ్చి తాటిచెట్టును కౌగిలించుకొన్నది. వాడు వుపాయశాలిగనుక వెలుగుబంటియొక్క రెండుచేతులూ తన రెండుచేతులతోను గట్టిగా భల్లూకవు పట్టుపట్టి వదలక, అది వకవైపుకువస్తే తానువకవైపుకు వెళుతూ యిద్దరూ చెట్టుచుట్టూ తిరుగుతూ వున్నారు. ఈలోగా వకసాహేబు నాలుగువందల వరహాల దస్తుపట్టుకుని గుర్రంమీదయెక్కి ఆదారిని వెళుతూ ఆతమాషాచూచి నిలువబడి అది యేమిటని అడిగినాడు. మఱుమాయల మారి అయిన మల్లయ్య తడుపుకోకుండా వుపాయం ఆలోచించి, అది జాంబవంతుని సంతతి అయిన వెలుగుబంటి అనిన్నీ, అది ప్రతి దినమూ తాళపత్రదక్షిణాలవల్ల నూరువరహాలు పెడుతూ వుంటుందనిన్నీ, యిప్పటికి పదివరహాలు పెట్టిందనిన్నీ, తక్కిన తొంభయి వరహాలున్ను యింక ఘంటసేపటిలో పెడుతుందనిన్నీ, యీభల్లూకాన్ని తానుతపస్సుచేసి సంపాదించినాననిన్నీ, చెప్పినాడు. సాహేబు వచ్చి చూచేటప్పటికి తిరిగిన బడలికచేత వెలుగుబంటికి విరోచనం కావడమున్ను మల్లయ్యబట్ట విడిపోయి పదివరహాలున్ను దానిలో పడివుండడమున్ను జరిగివుండడంచేత వాడిమాటలు సాహేబుకు బహునిదర్శనంగాను నమ్మకంగాను కనబడ్డవి.

జంబు—అప్పుడేమిజరిగింది?

శున—ఏమిజరుగుతుంది? మరివక మోసం జరిగింది. అటువంటి వెలుగుబంటిని బలవంతంగానైనా పుచ్చుకోవలెనని సాహేబు దాన్ని తనకిమ్మని అడగగానే సాహేబు వద్దనున్న నాలుగువరహాలనూ కిందపడ్డవరహాలనూ గుఱ్ఱమునూ పుచ్చుకొని వెలుగుబంటి చేతులు రెండూ గట్టిగా పట్టుకొమ్మని సాహేబుకు వప్పగించి తానా గుఱ్ఱమెక్కి బ్రతికిపోయినానని వాడు వాయువేగంగా కంటికి కన

పడకుండా పారిపోయినాడు. పాతవాడుపోయి కొత్తసాహేబువచ్చి తగులుకుని తిప్పడానికి ఆరంభించేటప్పటికి వెలుగుబంటి రొమ్మంతా కొట్టుకునిపోయి తక్కినవరహాలు పెట్టకుండానే చచ్చిపోయింది. అప్పుడు సాహేబు మోసపోయినానుగదా అని తెలుసుకొని మోసగాణ్ని వెతుకుతూ కాలినడకను బయలుదేరినాడు.

జంబు—కథ బహుతమాషాగా వున్నది.

శున—తరువాత కథవింటే యింకాతమాషాగా వుంటుంది. మల్లయ్య అక్కడనుంచి పోయి కొన్ని వరహాలు మార్చి మంచి బట్టలు మొదలయినవి కొనుక్కొని తాను రాచకుమారుణ్నని వేషం వేసి వకభోగందాని యింటికి వెళ్ళి రాత్రి దానితో సుఖించి, అది నిద్రపోయిన తరువాత తానులేచి దొడ్లో కట్టిపెట్టివున్న తనగుర్రము వద్దకి వెళ్ళి దానిలద్దెలో తనవద్దనున్న వరహాలన్నిటినీ పొదిగి వచ్చి తెల్లవారజాముననే భోగందాన్ని లేపి దాన్ని గుఱ్ఱపుతబేలా లోనికి రహస్యంగా తీసుకుని వెళ్ళి లద్దె కడిగించి దానిలోవున్న వరహాలను చూపించి దానికి తనగుర్రముయొక్క మహిమనువర్ణించి చెప్పి ప్రతిదినమూ యీప్రకారంగా గుర్రము వరహాలలద్దె వేస్తుందని దానికి నమ్మకంపుట్టించి తనగుర్రాన్ని దానికి రెండువేలవరహాల కంటగట్టి లేచిపోయినాడు.

జంబు—ఈప్రకారంగా ప్రతిదినమూ మోసంచేస్తూవుంటే మోసపోయినవాళ్ళు యెవళ్లూ అతణ్ని పట్టుకోలేకపోయినారా?

శున—ఆకథ చెపుతానువిను. ఈనలుగురి తాలూకు మనుష్యులూ వెతుకుతూపోయి అందరూ వకచోటచేరి ఆనవాళ్ళు చెప్పుకుని తమరినందరినీ మోసముచేసినవాడు వక్కడే నని తెలుసుకుని వాణ్ని పట్టుకోవడానికి దేశసంచారంచేస్తూ వకపట్నంలో అతాత్తుగా వాణ్ని నడివీధిలో పట్టుకున్నారు. వాళ్ళను దూరంగాచూడ

గనే మల్లయ్య యిక వాళ్ళు తన్ను వదిలిపెట్టరని కనుక్కొని తక్షణం వుపాయం ఆలోచించినవ్వుతూ యెదురుగుండాపోయి వాళ్ళను కౌగలించుకొని స్నేహితులారా! మిమ్మల్ని యెన్నాళ్ళకు చూస్తినని యింటికిరమ్మని వారిని పిలుచుకొని పోయినాడు. వాడు మోసంచేసి సంపాదించిన సొమ్ముతో ఆవూళ్లో వక మంచియిల్లుకొని మరివకవూరినుంచి తన భార్య అని వకగుడిసేటిదాన్ని తెచ్చి దానితో ఆయింట్లో కాపురం వున్నాడు. ఇప్పుడీస్నేహితుల నందరినీ దీసుకొనిపోయినది దాని యింటికే.

జంబు—మల్లయ్య యిప్పుడుకూడా వీళ్ళనుమళ్ళీ మోసం చేస్తాడా?

శున—యేమిచేస్తాడో చూడు. వారినందరినీ యింటికి తీసుకుని వెళ్ళి వాకిట్లో కూర్చుండబెట్టి లోపలికిపోయి భార్య కేదో ఉపదేశంచేసి వక దుడ్డుకఱ్ఱ చేత బట్టుకొని వెలుపలికివచ్చి నలుగురి స్నేహితులనూ లోపలికి పిలుచుకొనిపోయి భార్యతో మనవారికి పిండివంటలతో విందు చెయ్యావలెనని చెప్పెను. పిండివంటలు చెయ్యా డానికి డబ్బు యెక్కడవున్నదని భార్య విసుగుకొనెను. వారందరూ చూస్తూవుండగా వాడు కఱ్ఱ పుచ్చుకొని భార్యను పొడిచెను. పొడవగానే అది కిందపడి మూర్ఛపోయెను. అప్పుడు వాడు వారందరూ వద్దువద్దంటూవుండగా కఱ్ఱయొక్క రెండో చివరతో భార్యను మళ్ళీ పొడిచెను. ఆపోటు పొడవగానే భార్య చివాలున లేచి వొళ్లోనుంచి వెయ్యివరాల మూటతీసి మొగిడిచేతిలో పెట్టి బజారులోకి వెళ్ళి పిండివంటకు సామాగ్రి తెమ్మని ప్రార్థించింది. ఆ అద్భుతం చూచి వాళ్ళంతా విస్మయపడ్డారు.

జంబు—నాకూ యిది వింతగానే వున్నది.

శున—వింతగానే వుంటుంది. ఇదంతా వాడు లోపలికి

వెళ్ళినప్పుడు భార్యతో ఆలోచించి దానివాల్లో వెయ్యివరాలమూట పెట్టి యివతలికి వచ్చినాడు. అమాయికులయి వీళ్లాసంగతి కనిపెట్టలేక వాడేమో గొప్ప మహానుభావుడనిన్నీ తమ లోపంచేతనే తమ కార్యం ఫలించిందికాదనిన్నీ నిశ్చయించి తామేలాగయినా యీ కర్రను సంపాదించవలెనని అందరూ వాడి కాళ్ళమీదపడి కర్రను తమకు కొన్నిమాసములు యెరువు యివ్వవలసినదని ప్రార్థింపగా వాడెంతో కష్టముమీద వొక్కొక్కరికి నెలరోజులు కర్ర యెరువు యివ్వడానికి నప్పుకుని మొదటివైపుతో పొడిస్తే మూర్ఛపోతుందనిన్నీ రెండోవైపుతో పొడిస్తే వరహాలమూటతో లేచి వస్తుందనిన్నీ వారికారహస్యమంతా వుపదేశంచేసి పంపివేసినాడు.

జంబు—తరువాత వాళ్ళ యింటికాడ యేమి జరిగింది?

శుక—వాళ్లు యిళ్ళకువెళ్ళి కర్రతో భార్యలను పొడవడానికారంభించగానే మూర్ఛపోవడానికీ వరహాలమూటతో లేచి రావడానికి బదులుగా మొగుళ్ళను తిట్టి పొరుగువాళ్ళతో చెప్పి అల్లరి చెయ్యడానికారంభించినారు. అప్పుడు వాళ్ళందరూ తెలివితెచ్చుకుని యిదంతాకూడా పెద్ద మోసమని నిశ్చయించుకున్నారు.

జంబు—ఈ మోసం తెలిసినతరువాత వాళ్ళు యేమిచేసినారు?

శుక—యేమిచేస్తారు. తమ తెలివితక్కువకు సంతోషించి, అందరూకలిసి కూడాపలుక్కుని, యిక వాడితో మాట్లాడకూడదనిన్నీ మాట్లాడితే మళ్ళీ మోసం చేస్తాడనిన్నీ యేర్పరచుకొని, వకరి యింట్లోవున్న భోషాణము నలుగురూ నెత్తిమీద పెట్టుకొని పోయి వాడియింటికి వెళ్ళి వాణ్ణి భోషాణంలో పెట్టి తాళంవేసి సముద్రంలో పడవెయ్యవలెనని నిశ్చయించుకున్నారు.

జంబు—అలా చేసినారా?

శున—కొంతవరకు చేసినారు. వారందరూ భోషాణం పట్టుకుని పోయి వారి గుమ్మంముందర దింపి లోపలికి పోయేటప్పటికి మల్లయ్య వాళ్ళను చూచి 'అన్నలారా' అని కాగలించుకో వచ్చినాడు. వాళ్ళు మాట్లాడకుండా వాణ్ని పట్టుకొని బలవంతంగా భోషాణంలో పడవేసి తాళంవేసి నెత్తిమీద పెట్టుకుని మహావేగంగా సముద్రంకేసి పరుగెత్తుకొని పోయినారు. వాడు లోపల కూర్చుండి 'వద్దువద్దు' అని కేకలు వెయ్యడానికి మొదలుపెట్టినాడు.

జంబు—వాళ్ళు వాడిమాటలు విన్నారా?

శున—మోసపోయివున్న వాళ్ళు యెందుకు వింటారు? వాళ్లు వాడి అరుపులు లక్ష్యపెట్టకుండా వూరి వెలుపలదాకా పెట్టె మోసుకొనిపోయి, అలసటవచ్చి పెట్టెను కింద దింపి దాహం నిమిత్తం సమీపంలోవున్న యింటికి వెళ్ళినారు. వాళ్ళు వెళ్ళగానే గొర్రెలమందను తోలుకుని ఆదారిని పోతూ వద్దువద్దనే కేకలు విని వక గొల్లవాడు పెట్టెవద్ద నిలువబడి యేమిటని అడిగెను. పెట్టెలోనుంచి వాడు మంచి చక్కని పదహారేళ్ళ పిల్లను తనకిచ్చి బలవంతముగా వివాహం చేస్తామంటే తాను వద్దంటూవున్నాననిన్నీ యీ పెట్టెలో యెవరుకూర్చుంటే వారికే ఆ పిల్లనిస్తారనిన్నీ చెప్పెను. అప్పుడు వాడు తనకు పదహారేళ్ళ భార్య దొరుకుతుందని ఆశపడి తన గొర్రెలమందను వాడికిచ్చివేసి తానందులో కూర్చుండడానికి వప్పుకుని, వాళ్ళు తాళంచెవి పెట్టెనేవుంచి వెళ్ళినందున పెట్టె తాళంతీసి మల్లయ్యను వదిలివేసి తానందులో కూర్చుండి వద్దువద్దని యథాప్రకారంగా కేకలువేస్తూవుండెను. మల్లయ్య వాణ్ని లోపలపెట్టి మళ్ళీ పెట్టెవేసి గొర్రెలమందను తోలుకుని యింటివంక నడిచెను. ఇంతలో దాహానికి వెళ్ళినవాళ్ళు తిరిగి వచ్చి పెట్టె మోసుకునిపోయి సముద్రములో లోతుగా పారవేసినారు.

జంబు—ఇక్కడితో కథ సరిపోయిందనుకుంటాను.

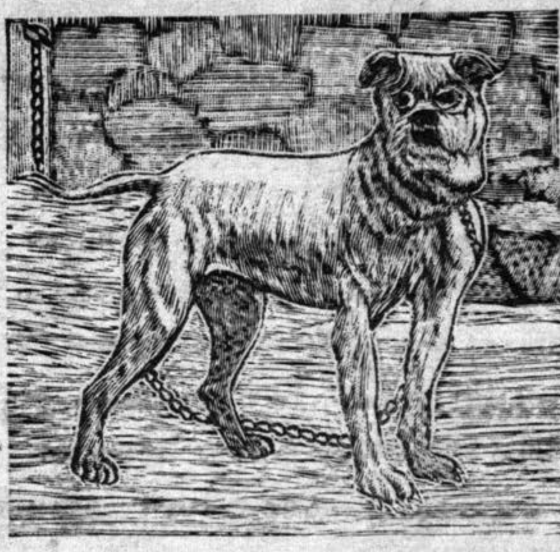
శున—లేదు. యింకా కొంచెం వున్నది. ఆ గొల్లవాణ్ని సముద్రంలో పార వేసి ఆ నలుగురూ మళ్ళీ వూళ్లోకి వస్తూవుండగా మల్లయ్య మెల్లిగా గొర్రెలమందను తోలుకుని వెళుతూ కనబడేటప్పటికి వాళ్ళు కత్యద్భుతంగా వుండి సముద్రంలోనుంచి మళ్ళీ యెలాగు బ్రతికివచ్చినావని వాణ్ని అడిగినారు. తాను సముద్రంలో నుంచి పితృలోకానికి వెళ్ళేటప్పటికి తన పూర్వులంతా అక్కడ వుండి తన్ను యెలాగుజీవనంచేస్తున్నావనిఅడిగినారనిన్నీ తన బీదదశ చెప్పకోగా విచారపడి వాళ్లు బీదవాళ్ళగుటచేత తనకు జీవనం నిమిత్తం యీ గొర్రెలమందను తోలుకునిపొమ్మని యిచ్చినారనిన్నీ, అక్కడ తాను వారి పూర్వులనుకూడా చూచినాననిన్నీ, వారు కోటీశ్వరులుగావుండి తమవారి సంగతి అడిగి అక్కడికి వస్తే ధన మిస్తారనిన్నీ, నమ్మకం పుట్టేటట్టుగా చెప్పి ప్రమాణాలుచేసి వప్పించి వారినందరినీ పెట్టెలోపెట్టి మోయించుకొనిపోయి నిజముగానే పితృలోకానికి పంపి శత్రుబాధ లేకుండా నాటినుంచి హాయిగా కొత్త పెళ్ళాముతో కాపురం చేస్తూవున్నాడు.

జంబు—మీకథ అయిపోయినది గనుక యిక నాకథసావకాశంగా చిత్తగించవలెను. నేను చెప్పబోయేది నేను కళ్లారా ప్రత్యక్షంగా చూచినవిషయంగాని పుక్కిటిపురాణంకాదు మీక్షేమ లాభాలకోసమే దీనిని మీకు చెపుతూవున్నాను.

సార—మాక్షేమంకోసం అంటూవున్నావుగనుక యేమిటో చెప్పు వింటాము.

జంబు—నిన్నటిరాత్రి సృగాల మహారాజుగారిని దేవతలు నిజంగానే స్వర్గలోకానికి తీసుకునివెళ్ళి అతణ్ని యీమహారణ్య రాజ్యానికంతా ప్రభువునుగాను పట్టాభిషేకంచేసి తెల్లవారకముందే

తిరిగీ భూలోకానికి పంపివేసినారు. దేవతా వర ప్రభావంచేత అతని వంటికి దివ్యమైన తేజస్సువచ్చింది. మీతోడు, నేను అబద్ధం ఆడితే నరమాంసం తినే నిశాచరుణ్ని అయినట్టే.

కుర్కురసోమయాజులుగారు.

కుర్కు—పూరికే పట్టుపెట్టుకోకు. లోకంలో ఒట్లూ సత్యాలూచేసేవాళ్ల మాటలు మంచివాళ్ళెవరూ నమ్మరు.

జంబు— నా ఒట్లూ మాటలూ అటువంటివికావు, నేను ప్రమాణపూర్వకంగా చెపుతాను. నేను చెప్పేదంతా సత్యం. సత్యం కానిది యేమీ చెప్పను. అబద్ధమాడితే శిశుహత్యచేసినట్టే. సృగాల మహారాజు నిజంగా మనకందరికీ రాజయినాడు.

భషక—అలాగయితే మనము సింహాలసేవ వదిలివేసి యీ నక్కపోతుకొలువు చెయ్యవలెనుగాబోలును?

జంబు—భషకచయనులుగారూ ? నక్కపోతని యెక్కడనో వెనుకటిమాట సెలవిస్తారేమి? అతడు మృగరాజ్యానికి రావడంచేత

యిప్పుడు సింహమే అయినాడు. ఏమండీ గ్రామసింహదాసుగారూ ? మీరు వూరుకుంటారేమి? యిందులో న్యాయం సెలవియ్యండి.

గ్రామ—సింహానికిగల పైడితేజస్సూ గుణగౌరవమూ నక్కపోతుకు వెయ్యిరంగులు వేసుకున్నా వెయ్యిరాజ్యాలు వచ్చినా రావు. లోకంలో సహజగుణం యెవరికైనా విడుస్తుందా? ఎంత రాజ్యమువచ్చినా సింహము సింహమే నక్కపోతు నక్కపోతే. సృగాలమహారాజు వెనుకటిగుణాలు మానడనుకుంటాను.

జంబు—ఈవిషయంలో మీరుయెవ్వరూ తిన్నగా ఆలోచించడంలేదు. యెవరికైనా చిన్నతనంలోవుండే అల్లరిచేష్టలు పెద్ద పెరిగిన తరువాతకూడా వుంటవండీ? రాజ్యం రావడంతోటే ఆరాజచిహ్నాలూ, ఆగుణగౌరవమూ, ఆకీర్తిప్రతాపములూ, అన్నీ సహజంగావస్తవి. కేవలం విష్ణుఅంశ వుంటేనేకాని రాజుకాడు. 'నావిష్ణుః పృథివీపతి' అన్నవాక్యం మీరువిన్నదికాదా? విష్ణుఅంశాసంభూతుడు గనుకనే మన సృగాల మహారాజుగారివద్ద కృష్ణలీలలు అనేకం వుండడం తటస్థించింది. అతడు విష్ణువు యొక్కాంశ అయినందుకు యీవొక్క నిదర్శనమూ చాలదా ?

భషక—విష్ణువిహాంశ అయినా శివునిహాంశ అయినా మరి యెవరిహాంశఅయినా లోకంలో దుర్మార్గుడికి అధికారం రావడంతోనే ప్రజలకు చాలా యిబ్బంది కలుగుతుంది. అందరూతనచుట్టూ తిరుగుతూవుంటే దుష్టుడికి తానే గొప్పవాణ్నని గర్వంపట్టుకుని కళ్ళుమీదికివస్తవి.

జంబు—రామరామ? మన సృగాలమహారాజు విషయంలో అటువంటి పాపపు మాటలు అనుకోరాదు. అతడి వినయమూ నవ్వుమొఖమూ తేనెమాటలూ మీరుయెరుగరా?

భషక దళునులగారు

భషక—అవన్నీ నక్క వినయాలుగాని నిజమయినవి కావు. ఆ మాయలన్నీ మాకు తెలుసును. అతని నోరు మాట్లాడుతూవుంటే నొసలు వెక్కిరిస్తూవుంటుంది. నాలిక బెల్లంలాగు వుంటుందిగాని హృదయంమాత్రం కత్తెరవంటిది. అతని తేనెమాటలునమ్మి యిదివరకు యెందరు మోసపోయినారు కారు?

జంబు—ఆయన విరోధులు పూరికేఅలాగు అంటారుగాని మీరుప్రత్యక్షంగా చూడనిదీ చెప్పుడుమాటలు విశ్వసించరాదు. అతడు బహు దొడ్డవాడు, చిన్నప్పటినుంచీ సహవాసంచేస్తూవున్న మాకు తెలుస్తుందిగాని ఆయనసంగతి యితరులకు యేమి తెలుస్తుంది? కావలిస్తేనన్ను అడగండి - ఆయన గుణవర్ణన చేస్తాను. ఆయన శక్తిసామర్థ్యాదుల చేతనూ, గుణమహిమచేతనూ యీ అరణ్యరాజ్యానికి కాదుగదా త్రిలోకాధిపత్యానికయినా తగిన

వాడు. కావలిస్తే యీసంగతి నేను యేసభకురమ్మంటే ఆసభకు వచ్చి ప్రిమాణంచేసి చెపుతాను.

గ్రామ—సభలలోకి వెళ్ళి ప్రిమాణాలు చేసేవాళ్ళమాటలు నమ్మరాదు. నీవు వెయ్యిచెప్పినా సృగాలమహారాజు మంచివాడవుతాడంటే నేనునమ్మను. పుర్రెనుబుట్టినబుద్ధి పుడకలతోగాని పోదు.

జంబు—తినబోతూ రుచులెందుకు? ఆయన యిప్పుడు మనకందరకూ రాజవుతూ వున్నాడు గనుక, ఆయన గుణసంపత్తి యిఖ మీరందరూ స్వానుభవంచేతనే తెలుసుకుంటారు. వృకేశ్వరరావు పంతులుగారూ! మీరు యిటుఅటు చెప్పకుండా మౌనంవహించి వూరుకున్నారేమి? సృగాల మహారాజుగారి విషయంలో మీఅభిప్రాయంయేమిటి?

వృకేశ్వరరావు పంతులుగారు

వృకే—ఆయనకు మృగరాజ్యాధిపత్యం వచ్చేమాట నిశ్చయమేనా?

జంబు—అవును నిశ్చయమే. దేవతలు వరంయిచ్చిన తరువాత వారిమాట తప్పిపోవడంకూడా వుంటుందా? సింహం మృగరాజు కావ

డంకంటె మన బంధువుడయిన నక్క మృగరాజయితే మనకు చాలా లాభాలువుంటవి.

శున — బంధువుడు అంటూవున్నావు. మనబంధుత్వం పూర్వో త్తర మేమిటో కాస్త చెపుతావా?

జంబు — అన్నీ యెరిగివుండీ సమస్తమూ తెలిసినవారు మీరే యేమీ యెరగనట్టు యిలాగు సెలవిస్తారేమి? జంతుశాస్త్రంలో కుక్కలున్ను నక్కలున్ను తోడేళ్ళున్ను నక్కజాతిలో వన్నమాట మీరు చదువలేదా? మనజాతిలోవాడు వక్కడు గొప్పగావున్నా మనకందరికీ మహాగౌరవము. కాబట్టి మీరందరూ కృషిచేసి దేవతలిచ్చిన రాజ్యపదం మీరు నిలుపవలెను.

వృకే — సృగాలమహారాజు రాజ్యంవల్ల మనకు యేమో లాభాలు వున్నవన్నవే, అవి యేమిటి?

జంబు — సింహం రాజ్యచేస్తూవుంటే మనంయెక్కడా వూరు పేరూ లేకుండా అడగివున్నాము. మనబంధువుడైననక్క రాజ్యానికి రావడంతోటే మననామరూపాలు బయలపడతవి. మనం ప్రము ఖుల మవుతాము. అతనివద్దమనమంతాఉంగం చేస్తూవుంటే గొప్ప గొప్పవాళ్ళుసమేతూ మనను ఆశ్రయించి చుట్టూ తిరుగుతూ వుంటారు. మనకార్యాలు అనేకాలు మనం సులంభంగా నెరవేర్చు కోవచ్చును.

శున — సృగాలమహారాజు రాజయితే మనంమంత్రులం కావడం నిశ్చయమేనా?

జంబు — ఎంతమాత్రమున్ను సందేహంలేదు. దానికి నేను పూచీపడుతాను. శునకాచార్యులుగారు మనకందరికీ గురుపీఠం

గనుక, ఆయనకు సేనాధిపత్యం వస్తుంది. మనకందరికీకూడా మన మన సామర్థ్యాలకు తగినట్టుగా గొప్పవుద్యోగాలువస్తవి.

సార—గొప్ప వుద్యోగాలన్నీ మనకేవస్తే సింహ శార్దూలాదులపని యేమవుతుంది?

జంబు—వాళ్ళకు దూర దేశాలలో యేవైనా అధికారాలిప్పించి వాళ్ళపోరు చల్లార్చుదాము. మనంమాత్రం సన్నిధానవర్తులమయి ఆంతరంగిక సభికులమై మంత్రిత్వంచేస్తూ వుందాము. అప్పుడు సింహశార్దూలాదులు కూడా మనఅనుగ్రహం కోరి యెప్పుడూ సముఖంలో వుండేవాళ్ళం మనంయేమిచేసిపోతామోఅని మనకు లంచాలు పంపుతూ వుంటారు.

సార—వాళ్ళుమనకుపంపే లంచాలు యేమివుంటవి?

జంబు—అలాఅనవద్దు. లక్షవుంటవి. మనంఇకముందు భోజనంనిమిత్తంకూడా కష్టపడనక్కర లేదు. సింహాలూ పులులూ తాము చంపిన మృగాలలో కొన్నిటిని మనకు నజర పంపిస్తూవుంటే మనం ప్రత్యేకంగా వేటాడడం అక్కర లేకుండా కాలిమీద కాలు వేసుకొని సుఖజీవనం చెయ్యవచ్చును.

గ్రామ—ఇదంతా బహుబాగావున్నది. మనం అవశ్యంగా సహాయంచేసి సృగాల మహారాజుకు రాజ్యం స్థిరపరచవలెను. అప్పుడు యిదివరదాకా మనచేతనే సేవచేయించుకుంటూవున్న సింహాలూ మొదలైనవి మనకేసేవచేసే స్థితిలోకివస్తవి. యిలాగు యెల్లకాలమూ శ్వవృత్తిలోపడియేడుస్తూ వుండడంకంటె మహారాజభోగం వక్కరోజు అనుభవిస్తే చాలదా? నిజమయిన సింహంవచ్చి గ్రామసింహాన్ని అనుసరిస్తూవుంటే యెంతగౌరవంగా వుంటుంది?

జంబు—బుద్ధిమంతులుగనుక గ్రామసింహదాసుగారు నిముషంలో నిజంకనిపెట్టి కార్యనిశ్చయం చేసినారు. వారిమాటకు మనం

యెవ్వరమూ అడ్డము చెప్పకుండా అందరమూ యెవరిచేతనయినపని వారు చెయ్యడానికి పూనుకోవలెను.

శున— ఇందులో మనం చెయ్యవలసిన పని యేమిటి?

జంబు—మనమందరమూ ప్రతిఅడివికీ వెళ్ళి చూచినమృగాలతోనల్లా సృగాలమహారాజును రాత్రి దేవతలు స్వర్గలోకానికి తీసుకునివెళ్ళి మృగరాజ్యాని కభిషేకంచేసి అనేకవరాలు యిచ్చినారనిన్నీ, దేహానికి నీలమేఘచ్ఛాయ ప్రసాదించినారనిన్నీ, యీదినం మొదలుకుని మీరందరూ సృగాలమహారాజును రాజుగా అంగీకరించి అతని ఆజ్ఞానువర్తులయి సంచరిస్తూవుండవలెననిన్నీ, చాటిరావలెను.

శున—ఇదెంతపని? ఈపనివక్క నిముషంలో చెయ్యవచ్చును.

కుర్క—తొందరపడగూడదు. మనం యేసంగతీ బాగాఆలోచించుకుని సాధక బాధకాలు విచారించుకుని మరీ చెయ్యవలెను. తొందరపడితే కార్యంకాదు.

జంబు—కుర్కరసోమయాజులూ! యిందులో నీకుక్కబుద్ధి పోనిచ్చుకున్నావుకావు. తీరాఅందరూ వప్పుకున్న కార్యానికి వెంటనే కాకుండా నీవుమధ్యవిఘాతాలు తెచ్చి పెడుతూవున్నావు.

కుర్క— నీనక్కబుద్ధి నీవుపోనిచ్చుకున్నావుకావు. బాగా ఆలోచించుకోకుండా నీనక్క వినయాలూ మాయమాటలూనమ్మి అందరూ మోసపోయి గోతిలో పడుతారనుకున్నావా? గోతులు తవ్వడం నక్కలకు సహజం.

జంబు—ఛీఛీ! అట్టే మొఱగకు. మేముగోతులలో పడ్డవాళ్ళను పయికితీసే వాళ్ళముకాని గోతులలో పడదోసేవాళ్ళమూ కాము.

కుర్క—ఛీఛీ! పిచ్చికూతలుకుయ్యకు. మళ్లీమాట్లాడితే గొంతుక కొరికివేస్తానుచూడు.

జంబు—రాజుగారితో చెప్పి నిన్నుయేమిచేస్తానో చూడు. ఒక్కనుచూచిన వాడల్లా వేటకాడే అవుతూవున్నాడు!

శున—మీరువూరికే పోట్లాడకండి. బాగా ఆలోచించుకునే కార్యంచేలాము. మనం సృగాలమహారాజువద్దకు వెళ్ళి, దేవతలు ఆయనకిచ్చిన వరాలు మొదలయినవన్నీ కనుక్కొని తరువాత యేమిచెయ్యవలెనో సిద్ధాంతంచేసుకుందామురండి.

కుక్క—అదిబాగావున్నది.అలాచే కామురండి.

(అందరూనిష్క్రమించుచున్నారు)

---

3. రంగము—సృగాలమహారాజు గృహము.

(సృగాలమహారాజును, జంబుకేశ్వరశాస్త్రియు ప్రవేశించుచున్నారు)

సృగా—జంబుకేశ్వరశాస్త్రీ! నీమాటలవల్ల మనవారికందరికీ నిశ్చయముగా నమ్మకముకలిగినదా?

జంబు—నిస్సందేహంగా కలిగింది. వారందరూ మిమ్మల్ని మృగరాజునుగా అంగీకరించి యీ శుభవార్తను సింహాది సమస్త మృగములకూ వెల్లడించి రావడానికికూడా వప్పుకున్నారు. ఆ పని నిమిత్తమే వారు బయలుదేరబోతూవుండగా మధ్య కుక్కరసోమయాజులు అడ్డంవచ్చి వాళ్ళు వెళ్ళకుండా చెడకొట్టినాడు. అందరూ వప్పుకున్న కార్యానికి విఘాతం కలుగచెయ్యడం నాకు ధర్మం కాదని నేను యేమో చెప్పబోయేటప్పటికి కస్సుమని నా మీదబడి కాట్లకుక్కలాగు కరవవచ్చినాడు.

సృగా—ఆ కుక్కలకొడుకు యెప్పుడూ మనకార్యానికి అడ్డం వస్తూనే వుంటాడు. నా రాజ్యకాలంలో వాణ్ని యేమిచేయిస్తానో చూడు. పదిమందిలో నా మంత్రివైన నిన్ను అవమానం చేసిన

వాణ్ని పూరికే పోనిస్తాననుకొన్నావా? నీవు మంత్రివన్న మాట వాళ్ళతో చెప్పినావా?

జంబు—చెప్పలేదు. చెపితే వాళ్ళకందరికీ వోర్వలేనితనం హెచ్చవుతుంది. అందులోనూ కుక్కుర సోమయాజులు నాకు మంత్రిత్వం వచ్చిందంటే మరీ కళ్ళల్లో నిప్పులుపోసుకుంటాడు. వాడివి మిక్కిలి పాపిష్టికళ్లు. మీకందరికీ గొప్ప వుద్యోగాలవుతవనీ, రాజాస్థానంలో అంతరంగిక సభికులవుతారనీ, మాత్రం చెప్పి వాళ్ళకు ప్రోత్సాహం కలిగించినాను.

సృగా—మంచిపనిచేసినావు. నీ విషయంలో నీవు చెప్పకోక పోవడమే మంచిది. నాలుగురోజులు వోపికపట్టు కుక్కుర సోమయాజులను యేమిచేయిస్తానో నీవేచూస్తావు. పూర్వం అక్కడా యిక్కడా తెగమెరిగి రాత్రిళ్ళు నాకార్యం చెడగొడుతూ వచ్చినవాడూ, యింటివాళ్ళను లేపి నాకు రెండు మూడుస్థలాలలో దెబ్బలు తగిలించినవాడూ, వీడే. మన రాజ్యకాలంలో శిక్షలుపొందే వాళ్ళల్లో కుక్కురసోమయాజులే మొదటివాడవుతాడు. మన శత్రువుల నందరినీ సాధించడానికి యిప్పుడు మంచి సమయం వచ్చింది. చిట్టచివరకు మన వాళ్ళందరూ యేమినిశ్చయం చేసినారు?

జంబు—తామందరూ స్వయంగా మీదగ్గరకు వచ్చి మీతో మాట్లాడడానికి నిశ్చయించుకున్నారు. అదుగో దూరాన్నుంచి వాళ్ళందరూ వస్తూవున్నట్టున్నారు.

సృగా—అవును వస్తూయున్నారు. నీవు వాళ్ళకు కనపడకుండా వెనుక గోతిలో దాక్కో. వాళ్ళందరిచేతా వప్పించే నీకు మంత్రిత్వం యిప్పిస్తాను. వాళ్ళముందర వకవేళ నిన్ను నేను దూషించినా నిజమనుకోకుమా, ఎదుటివాళ్ళను వశపరుచుకోవడానికి కార్యసాధకుడు యెన్నయినా మాయలు పన్నవలెను. నీవు

నాకు ఆప్తకోటిలోవాడవు. నీవు యెరుగవుగాని నా మనస్సులో నిన్ను ప్రాణంకంటె యెక్కువగా చూసుకుంటాను. ఇక నీవు వెళ్ళు.

జంబు—ప్రధాన మంత్రిత్వంమాత్రం నాకు తప్ప మరి యెవ్వరికీ యివ్వకూడదు సుమండీ. మీరు వాళ్ళముందర నన్ను యెన్నిమాటలన్నా నేను మీమీద మనసులో కోపించుకోను.

(అని వెళ్ళుచున్నాఁడు.)

సృగా—ఇప్పుడేలాగయినా మాయలుపన్ని వాళ్ళనందరినీ మన వలలో పడవెయ్యవలెను. కుక్కురసోమయాజులు వక్కడూ మాత్రం సాధారణంగా మాయలలో పడేవాడు కాడు. అయినా వాణ్ణికూడా నా బుద్ధిబలంచేత లోపరుచుకొంటాను. నా శరీరం యొక్క విచిత్రమయిన యీవర్ణం చూచినతరువాతకూడా వాళ్ళు నేను రాజును కాలేదంటారా?

[అప్పుడు కుక్కురసోమయాజులును, శునకాచార్యులును
సారమేయ శ్రేష్ఠిగారును, భషకచయనులు
గారును, గ్రామసింహ దాసుగారును,
వృకేశ్వరరావు పంతులుగారును,
ప్రవేశించుచున్నారు.]

శు—అదుగో—సృగాలమహారాజు వక్కడూ కూర్చుని వున్నాడు. అతనికి దేవతలు ప్రసాదించిన యీ కొత్తవర్ణం బహు విచిత్రంగా వున్నది. ఇతడు మృగరాజయినందుకు సందేహము లేదు.

కుక్కు—మనం పయిరంగులుచూచి భ్రమపడకూడదు. అతనితో మాట్లాడితే యిప్పుడు అన్నీ తేలుతవి.

సృగా—(లేచి యెదురుగా వెళ్ళి) రాజబంధువులందరూ వస్తూ యున్నారు దయచెయ్యండి. కుక్కురసోమయాజులుగారూ! మీరు

దయచెయ్యడంచేత యీ రోజున నా గృహం పావనమయింది. ఇదివరదాకా యెవ్వరూ ఆదరించేవారులేక నిగురుగవిసిన నిప్పు లాగు అణిగివున్నారుగాని మీరందరూ మంత్రిపదానికి అర్హులైన వారు. మీకు యిప్పుడు దైవానుగ్రహంవల్ల మంచిదినాలు వచ్చి నవి. ఇక మీశక్తి సామర్థ్యాలు లోకానికి వెల్లడిఅవుతవి. మీవంటి నిజమ్మయిన సామర్థ్యంగలవారు యెప్పుడోవకప్పుడు గొప్పస్థితికి వచ్చి ప్రసిద్ధికెక్కుతారుగాని, అశక్తులలాగు యెల్లకాలమూ అణిగి వుండరు.

కుక్క—(తనలో) ఈవంచకుడు నక్కవినయాలు కనపర్చి ముఖస్తుతులు మహాచేస్తూవున్నాడు. వీడిమాటలు యెంతతియ్యగా వున్నా వీడి కడుపులో పుట్టెడువిషం వున్నది. (బిగ్గరగా) మీకు మృగరాజ్యం వచ్చినందుకు మేమందరమూ బహు సంతోషిస్తూ వున్నాము.

సృగా—మీకంటూ రేమి మనకనండి. ఈరాజ్యం మీదే కాని నాది కాదు. నాకిప్పుడు ఈ ప్రపంచసుఖాలమీద విరక్తిపుట్టి పోయింది. వెనుకటి నడతంతా మాని వేసి ముముక్షుడనయి యోగి వలె వుండవలెనని నేను యిప్పుడు యోగాభ్యాసం చేస్తూవున్నాను. నిన్నరాత్రి దేవతలు నన్ను స్వర్గానికి తీసుకుని వెళ్ళి బలవంతంగా మృగరాజ్యాధిపత్యానికి అభిషేకంచేసినప్పుడు లోపలనాకు యెంత యిష్టం లేకపోయినా మీ నిమిత్తంఅంగీకరించినాను. పేరుకు నేను రాజునయినా రాజ్యంచేసేవారంతా మీరే. నిజంచేత ఈరాజ్యం మీదేకాని నాదికాదు. మీరు అగ్నిహోత్రంలో వకకాలూ మంచి గంధంలో ఒకకాలూ పెట్టి సర్వజన క్షేమకరంగా పాలనము చెయ్య వలెను. నాకు లభించిన రాజ్యం మీ స్వాధీనంచేస్తూవున్నాను.

శున—మాకు అధికారంవస్తే పూర్వపు మహానుభావులను మరిపించి న్యాయంగా పరిపాలన చేస్తాము మీకీర్తి—

సృగా—వస్తేగిస్తే అని సందేహం పెట్టకండి. ఇదుగో నా రాజ్యమంతా మీకేవదిలి వేస్తూవున్నాను. యెవరు యేవుద్యోగాలలో వుంటారో మీలోమీరే నిర్ణయం చేసుకుని ప్రజలనుబిడ్డలలాగు పరిపాలన చెయ్యవలెను.

శున—మీకీర్తి మూడులోకాలలోనూ వ్యాపించేటట్టుగా పరిపాలనం చేస్తాము. ప్రజాసౌఖ్యంమాట మీరు మాతో పదేపదే చెప్పవలసిన పనిలేదు. మీ యేలుబడికాలంలో ధర్మం నాలుగుపాదాలు నడుస్తూవుంటే చూచి సుఖిస్తూవుండే ప్రజలు యీ కలియుగంలో కృతయుగం వచ్చినదని సంతోషిస్తారో లేదో త్వరలో మీరే చిత్తగిస్తారు. కేవలశివావతారమయిన కాలభైరవుడి సంతతివారము మేము స్వప్నావస్థలోనైనా అక్రిమానికి లోబడుతామా?

సృగా—నాకానమ్మకంవున్నది. మీరుయెప్పుడూ యీగకాలంత అక్రిమానికి లోబడరు. అందుచేతనే నేను యీరాజ్యమంతా మీస్వాధీనం చేస్తూవున్నాను. మీరు అక్రిమంగా నడిస్తే మాత్రం నాకు యీ విచిత్రివర్ణం దయచేసిన మహానుభావులు దేవతలు చూచి సహిస్తారా? మీకుమాత్రం ఆసంగతి తెలియదా?

కుక్క—(తనలో) తనకు దేవతలబలంవున్నదనీ తనకు వ్యతిరిక్తంగా నడిస్తే నష్టంవస్తుందనీ వీడు సూచనగా తెలియచేస్తూవున్నాడు. వీడికి అకస్మాత్తుగా యీరంగురావడంచూస్తే దేవతలు వకవేళ యిచ్చివుంటురనే తోస్తుంది. వీడు యీమధ్య అభ్యాసం చేసిన యోగ మహిమచేత దేవతలకు వీడిమీద అనుగ్రిహం వచ్చిందేమో! (బిగ్గరగా) మీరు యేమిపుణ్యం చేసుకున్నారోకాని బహుకాలం తపస్సుచేసిన ఋషులకుసమేతూ ప్రత్యక్షంగాని దేవతలు మీకు నిముషంలో ప్రత్యక్షమయినారు.

సృగా—వారు ప్రత్యక్షంకావడం వారికి నామీద కలిగిన నిర్హేతుక జాయమాన కటాక్షంచేతనేకాని నాయొక్క శక్తిసామర్థ్యాదుల చేత కాదు. వారు కొంతకాలమైన తరువాతవచ్చి మీకందరికీ కూడా దర్శనంయిస్తామని సెలవిచ్చినారు. ఈసారి వారు భూమిమీదికి విజయం చేసినప్పుడు మంత్రిశిఖామణులయిన మీకందరికీ వారి దర్శనం చేయిస్తాను. మీరు యెవ్వరెవ్వరేయేవుద్యోగాలు కోరుకుంటారో నిర్ణయం చేసుకోండి. లేకపోతే సింహాదులువచ్చి తరువాత నాకు తొందరయిస్తారు.

సార—శునకాచార్యులవారు మనకందరికీ గురుపీఠము. ఆయనను ప్రధాన మంత్రిగా చేస్తే బాగావుంటుందనుకుంటాను.

వృకే—ఆయన వైదిక విషయంలో అసామాన్య ప్రజ్ఞగలవారయినప్పటికీ లౌక్యవిషయంలో విస్తారం అనుభవం గలవారు కారు. కాబట్టి ప్రధానితనం మరివకరికి యిస్తే బాగావుంటుందని తోస్తుంది.

సృగా—కుక్కుర సోమయాజులుగారికి యిస్తేబాగావుంటుందేమోనని నేననుకుంటాను. ఆయన ధైర్యస్థైర్యములు గలవాడు, న్యాయప్రవర్తన గలవాడు, లౌక్యానుభవంకూడా విస్తారంకలవాడు అయినా కానీ నేనుచెప్పినానని మొఖమాటంపడకమీయిష్టంవచ్చినవారికే యివ్వవచ్చును. కుక్కుర సోమయాజులుగారు నిష్కారణంగా నాకేమో తనమీద మనస్సులో ద్వేషంవున్నదని భ్రమపడుతారుగాని నాకాయన మీదవుండే గౌరవమూ ప్రేమా మరియెవరిమీదనూ లేదనుకుండీ. నేను యింతమందిలో ప్రమాణంచేసి దైవసాక్షిగా చెపుతాను. నామాటనమ్మండి.

కుక్క—అవును మీకు నామీద పరిపూర్ణానుగ్రహం వున్నది. మీమనసులో వున్నది కనపరచడానికి యిదివరదాకా

సమయంరాక వూరుకున్నారు. ఇప్పుడు కనపర్చడానికి ఆరంభించినారు. అయినా కానీ మంత్రిస్థానానికి నేను తగినవాణ్ని గాను. నా సామర్థ్యం నాకు తెలియదుగనుకనా? మీరందరూ ఆలోచించి ఆ పని మరివకరికి యివ్వవలెను.

వృకే—మరియెవరికిస్తే బాగావుంటుంది? జంబుకేశ్వర శాస్త్రిగారికి యివ్వవచ్చునా? లోకంలోవున్న నక్కజిత్తులన్నీ ఆయన వద్దనే వున్నవి. ఆయన రాజ్యతంత్రం నడపడానికి బహుసమర్థుడు.

సృగా—అతనిమాట తరువాత ఆలోచింతాముగాని దక్కిన వుద్యోగాలుముందుగా కానియ్యండి. మంత్రిత్వం వద్దంటూవున్నారు గనుక సేనాధిపత్యంముందుగా కుర్కుర సోమయాజులుగారికిత్తాము. ఆయన్ను అడిగితే యేదీ వద్దంటూనే వుంటాడు. అటువంటి శక్తిమంతుణ్ని మనం సంస్థానంలో గొప్పవుద్యోగములో వుంచకుండా వుండకూడదు. ఆయనను అవశ్యంగా ఆపనికి నియమింతాము.

సార—సృగాల మహారాజుగారు చెప్పినది సర్వోత్తమంగా వున్నది. ధైర్యశౌర్యాదులలో కుర్కుర సోమయాజులుగారిని మించినవారు లేరుగనుక. సేనాధిపత్యం వహించడానికి యింతకంటె సమర్థులు మరియెవ్వరూ వుండరు. మేమందరమూ ఇందు కంగీకరించినాము.

సృగా—తథాస్తు (తనలో) ఇప్పటికి నోరుకలవాణ్నె వకణ్ని కట్టుకున్నాము.

ఇకవీడు మనకు వ్యతిరేకంగా యేమీాపనిచెయ్యడు. మన ప్రభుత్వం స్థిరపడ్డ తరువాత వీణ్ని నిముషంలో యేదోమిషమీాద శిరశ్ఛేదంచేయించి పీడ వదల్చుకోవచ్చును.

భష—న్యాయాధిపత్యం యెవరికి యిస్తారు?

మృగా—వృకేశ్వరరావు పంతులుగా రాపనికి తగినవాడు. అయినా వుద్యోగాలు యిచ్చేవారు సభవారు కాని నేను కాను సుమండీ. సభికులు మీరు మీమనసు వచ్చిన వారికి యివ్వవచ్చును.

గ్రామసింహ దాసుగారు.

గ్రామ—న్యాయాధిపత్యం వృకేశ్వర రావుగారికి యివ్వ వచ్చును. మేమంతా అంగీకరించినాము.

మృగా— ఆలోచనచెప్పి రాజ్యకార్యం నిర్వహించడానికి ఆలోచన సభికు లెవరు? ఆలోచన సభికులన్న పేరే కాని నిజంగా పరిపాలకులే వారు. దేవతల మాటలు తీసివెయ్య రాదుగనుక నేను పేరుకు మాత్రం రాజుగావుండి సమస్తమూ అంతరంగ సభికులకే వదలివేసి వూరికే సాక్షిగా చూస్తూవుంటాను.

గ్రామ—ఇదివరకే మమ్మలినందరినీ సభికులని పిలుస్తూమళ్ళీ సభికు లెవరంటా రేమి?

సృగా—తథాస్తు. మిమ్మలినందరినీ సభికులుగా గ్రహించి రాజ్యమంతా మీస్వాధీనం చేసివేసినాను. ఇక పరిపాలనాభారము నామీద తప్పిపోయింది. ఇంకా మంత్రిపదంమాత్రం యెవరికీ యివ్వనేలేదు.

భవ.—అందరి పను లయిపోయినవి. ఇకవక్క జంబుకేశ్వరశాస్త్రి మాత్రమే మిగిలివున్నాడు.

సృగా—అతడికి యివ్వడమయితే నాకు యిష్టంలేదు కాని ప్రస్తుతం మరివకరు యెవరూ లేకపోవడంచేత కొన్నాళ్ళతణ్ని మంత్రినిగాచేసి చూతము. ఇప్పుడు మరియెవ్వరినైనా పెడుదా మంటే వకసింహానికయినా వ్యాఘ్రానికయినా యివ్వవలెను. అటు వంటివాళ్ళు మంత్రిత్వానికివస్తే మీమీదకూడా అధికారం చెయ్య డానికి ప్రయత్నంచేస్తారు. వకసారి అధికారంయిచ్చిన తరువాత తీసి వెయ్యడం బహుకష్టం. మీకులోకువయినవాడున్ను మీరుచెప్పి నట్లు వినేవాడున్ను జంబుకేశ్వర శాస్త్రికేయిత్తామా మరియెవ్వరి కయినా యిత్తామా? మీక్షేమం నిమిత్తమే నేను మిమ్మలిని అడు గుతూ వున్నాను. మీయిష్టంవచ్చినట్లుచేస్తాను. నేను చెయ్యడం యేమిటి! కావలసినట్టు మీరేచేసుకోండి.

గ్రామ—లోకువయినవాడు జంబుకేశ్వరశాస్త్రినే మంత్రి నిగా చెయ్యడానికి మేమందరమూ వప్పుకున్నాము. యిఖముందు జరగవలసిన పనియేమిటి?

సృగా—పనియేమున్నది? మీరందరూ కదిలి సింహములూ పెద్దపులులూ మొదలయిన సమస్తమృగాలవద్దకూ వెళ్ళి దేవతలు నావిషయంలో జరిగించిన అనుగ్రహాన్ని చెప్పి మీరాజ్యం మీరు స్థిరపరచుకొని నేటినుంచీ సింహాలుమొదలయిన వాటిమీదఅధి కారం దక్కేటట్టు చేసుకోవలెను. అది మీకార్యంగనుక మీరు

శ్రీద్ధవహించి చేసుకో వలసిందే కాని యిందులో నా కార్యం ఆవగింజంతయినా లేదు.

గ్రామ—అవును మీమిప్పుడేపోయి దేవతలు అరణ్యరాజ్యానికి మిమ్మలిని చక్రవర్తినిగా చేసినసంగతి సమస్తాటవులలోనూ చాటి వస్తాము. కుక్కురసోమయాజులుగారూ! లెండి. శునకాచార్యులు గారూ! దయ చెయ్యండి. సారమేయ శ్రేష్ఠిగారూ! రండి. భషకచయనులుగారూ! లేవరేమి? వృకేశ్వరరావు పంతులుగారూ! సెలవు పుచ్చుకోండి. (అని వారందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సృగా— (తనలో) దొంగవుద్యోగాలిచ్చి వీరినందరినీ మాయలోపడ వేసినాను. రాజ్యం కా స్తస్థిరపడగానే నా ప్రభావం చూపుతాను. అందాకా కొంచెమోపికపట్టి వొదిగివుండవలెను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

---

౮. రంగము:—సృగాలమహారాజు సభామందిరము.

[సృగాలమహారాజును,జంబుకేశ్వరశాస్త్రియు ప్రవేశించుచున్నారు.

సృగా—ఓయీ! జంబుకేశ్వరశాస్త్రి! నా నేర్పుచేత యెట్లా వాళ్ళంతటవాళ్ళే నిన్ను మంత్రినిగా కోరుకొనేటట్టు చేసినానో చూచినావా? ఇప్పుడు నీకు సంతోషముగా వున్నదా?

జంబు—దేవరవారి దయవుంటే నాకు సంతోషానికి యేమి తక్కువ? కావలసినంత సంతోషముగావున్నాను. కుక్కురసోమయాజులు మొదలయిన వాళ్ళంతా యెక్కడకు వెళ్ళినారు?

సృగా—మనపట్టాభిషేక మహోత్సవం సమస్తారణ్యాలలోనూ చాటించి సింహాలు మొదలయిన మృగాలన్నిటినీ మనసేవకువప్పించి తీసుకురావడానికి వెళ్ళినారు. వాళ్ళుతప్పకుండా సింహాలు మొద

లయినవాటిని మన పాదసేవకులనుగా చేస్తారు. ఇక మనకు మృగ రాజ్యం స్థిరపడ్డట్టే నేను మృగరాజు నయినాను.

జంబు—మీకు మృగరాజ్యం స్థిరపడగానే నాకు మంత్రిత్వం కూడా స్థిరపడ్డట్టే. రాజుకు తగినమంత్రిని దొరికినాను.

సృగా—అవునుగాని నీకు మంత్రిత్వం దొరికిందని గర్వంతో నిక్కి విర్రవీగక మహావినయం కలిగివుండవలెను. కొంతకాలం వరకూ నీమీద నాకు మహాప్రేమ వున్నట్టు తెలియకుండా, అందరికీ లోబడి నీవు అణగిమణగివుండవలెను. కొన్నాళ్ళు అందరికీ భృత్యుడవై తలలో నాలికలాగువుంటే మనరాజ్యం స్థిరపడ్డతరువాత కావ లసినంత అధికారం చెయ్యవచ్చును.

జంబు— ఆలాగే చేస్తాను. తరువాత నాశక్తి మీరే చూస్తారు.

సృగా—రాజ్యంలేనప్పుడు నీవుయిదివరదాకా మంత్రిత్వం చెయ్యడం చెయ్యడంకాదు. నీమంత్రిత్వ సామర్థ్యం యిఖ కనపడ వలెను. ఇంతకాలానికి నేను మృగరాజునయినాను. అంటే నేను యిప్పుడు సింహాన్నయినానన్నమాట. సింహాన్నయినప్పుడు నాగౌర వానికి తగినట్టుగా నారాణీకూడా సింహమే కావలెనన్నమాట నీకు తెలిసినదే కదా? కాబట్టి యిదినీవుమనస్సులో వుంచుకోవలెను. మనలోమాటయిది. అప్పుడేయెవ్వరితోనూ వెల్లడిచెయ్యకుమా. పూర్వం నహుషమహారాజు యింద్రత్వానికి వచ్చినప్పుడుకూడా యిలాగంటి కోరికేకోరినట్లు పురాణాలలో విన్నట్టు జ్ఞాపకం. ఇందులో యేమీతప్పితంలేదు. ఈకోరిక మీరాజుకు తగినరాజ చిహ్నాలువుంటే మీకూ గౌరవంగా వుంటుందన్న వుద్దేశ్యంతో కోరినదేకాని కామంచేత కోరిందికాదుసుమా.

జంబు—అవును మీరుయెప్పుడూ మాగౌరవము కోసమే చూస్తూవుంటారు. ప్రజల మేలువోర్చి వారిగౌరవంకోసం చూచే

రాజు దొరకడం బహుదుర్లభం. మీరు ప్రజలు చేసుకొన్న భాగ్యం చేత పరశ్రేయస్సహనంగల రాజులు లభించినారు.

సృగా—ఇక యీప్రసంగం చాలించు. అదుగో కుక్కుర సోమయాజులూ మొదలయినవారు వస్తూవున్నారు. వారు వెళ్ళిన కార్యం కాయయిందో పండయిందో కనుక్కోవలెను.

జంబు—పండే అవుతుంది. నేను మంత్రినయివుండగా కార్యం విఫలంకావడంకూడానా?

[అప్పుడు కుక్కురసోమయాజులును, శునకాచార్యులును, సారమేయ శ్రేష్ఠియు, గ్రామసింహదాసును ప్రవేశించుచున్నారు.)

సృగా...(లేచి యెదురుగావెళ్ళి) ఓమంత్రివరులారా! సభాసదులారా! దయచెయ్యండి.

కుక్కు—మృగరాజులు మీరు మాకింత గౌరవం చెయ్యవలసినపని లేదు. మృగరాజయిన సింహముకు మేము యిదివరదాకా యేగౌరవం చేస్తూవున్నామో యింతటినుంచి మేము మీకాగౌరవం చేస్తూవుండవలెను.

సృగా—నేను రాజునేమిటి? నిజానికి మీరేరాజులూ నేనే సేవకుణ్ణిని. మీరుమాత్రం గ్రామసింహాలు కారా? అయినాకానీ మీరందరూ ప్రార్థిస్తూవున్నారు గనుక సింహాలు మొదలయిన వుత్తమ మృగాలవల్ల మంత్రులున్నూ సభికులున్నూ అయిన మీకు గౌరవం కలిగేనిమిత్తం వాళ్ళయెదుట నేను వూరికే రాజచిహ్నాలు ధరిస్తాను. మీరు వెళ్ళినకార్యం యేమిచేసుకొనివచ్చినారు?

గ్రామ— పండించుకొని వచ్చినాము. దేవతలప్రసాదం యెప్పుడయినా విఫలం అవుతుందా? సింహశార్దూలాదులు దేవరవారి సందర్శనం నిమిత్తం మేము యిప్పుడేవస్తాము, మీరుముందుగాబోయి వర్తమానంచెయ్యమంటే మేమువచ్చినాము. వారు యీపాటికి బయలుదేరివుంటారు.

సృగా—ఈ గౌరవమంతా మీ దేకాని నాదికాదు. ఆహా! యేమినాభాగ్యము! నాబంధువులు సింహాదులచేత కొలువుచేయించు కుంటూవుండగా చూచేపుణ్యం నాకు లభించింది! నేనిప్పుడు కృతార్థుణ్నయినాను. ఈకుర్కురసోమయాజులుగారు వద్దన్నారు కాని ఈయన ప్రధానమంత్రి అయి యీయింద్రవైభవమంతా అనుభవించదగినవారు ఇప్పుడు మనమంత్రిఅయిన జంబుకేశ్వరశాస్త్రి మీకందరికీ పరమభృత్యుడయి నడుచుకునేవాడే గనుక యిప్పుడూ మీ కేమీలోపంలేదు.

కుర్కు—మీరుచేసిన గౌరవానికి నేనర్హుణ్ని కాను. నేను వకరిచాటున వొదిగివుండి జీవనం చెయ్యవలసినవాణ్నే కాని స్వతంత్రించి అధికారం చెయ్యవలసినవాణ్ని కాను. మీమాట మీరరాదని అంగీకరించినాను గాని యీ సేనాధిపత్యాని కయినా నేను తగినవాణ్ని కాను.

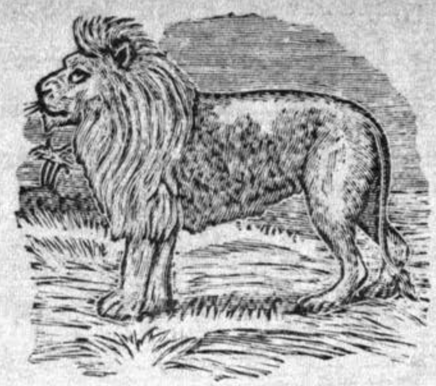
సృగా—ఆత్మోత్కర్ష చెప్పుకోవడానికి యిష్టంలేక మీరు యిలాగంటూ వున్నారే కాని చిన్నప్పటినుంచీ మీతో కలిసి మెలసి వున్నవాణ్ని మీశక్తిసామర్థ్యాలు నాకు తెలియవా? అయినా యిప్పుడు వక్కటిమాత్రం ఆలోచించ వలసివున్నది. సింహశార్దూలాదులు చిరకాలంనుంచి స్వతంత్రం వహించి యితర జంతువుల మీద అధికారం చేస్తూవుండడానికి అలవాటుపడ్డవి. వాటికి వక్కమాటుగా యితరులకు లోబడడం అంటే బహుకష్టంగా వుంటుంది. అందులోనూ నాబంధులయిన మీరు మంత్రులుగానూ సభికులు గానూవుంటే వాటికి కళ్ళమంటగావుంటుంది. కాబట్టి కొంతకాలం మీరు తరుచుగా వాటికళ్ళ పడకుండా, మీఅధికారానికి క్రమక్రమంగా అలవాటుపడ్డదాకా ఆవివచ్చినప్పుడు మీరుకొంచెం తొలగి వుంటూవుండవలెను. ఇది మీక్షేమంకోసమే చెపుతూవున్నాను.

సుమండీ. అవి కూ్రరజంతువులు. కార్యం మించినతరువాత మనం యేమనుకున్నా కూడిరాదు. వాటియెదుట మీరు భయభక్తులు కనపఱిచి నాకు పరమవిధేయులయి చేతులు కట్టుకొని నిలువబడవలెను. అవి వెళ్ళగానే తరువాత మిమ్మలిని నేను నెత్తిమీద పెట్టుకుంటాను. ఇలాగన్నానని మీరు మనస్సులో మరివకవిధంగా అనుకోవద్దు. ఇదంతా మీక్షేమంకోసమే చేస్తూవున్నానని ముందుగానే నేను ముమ్మాటికీ చెప్పుతూవున్నాను. వాటిముందర మీమంత్రిత్వంమాటా యితర వుద్యోగాలమాట మీరు యేమీ తలపెట్టకూడదు.

జంబు—మేసుందరమూ యేలినవారి సెలవుకు బద్ధులమయి మీ ఆజ్ఞ శిరసావహించి నడుచుకుంటాము. అదుగో సింహేంద్రాదులు వస్తూవున్నారు.

[అప్పుడు సింహసార్వభౌముఁడును, వ్యాఘ్రేశ్వరరావును,
భల్లూకేంద్రుఁడును, హరిణావధానులును, శశక
శాస్త్రియు, ప్రవేశించుచున్నారు.

సృగా—(తనలో) నేనిప్పు డేలాగయినా వీటిని వలలో పడవేసి స్వాధీనం చేసుకోవలెను. ఇవి లోపడితే నాకు రాజ్యమంతా దక్కినట్లే. (అని చేతులు జోడించుకొని యెదురుగా వెళ్ళి) ఓమృగసార్వభౌములారా! మీకు నమస్కారము.

సింహసార్వభౌముడు.

సింహ—మీరిప్పుడు మాకు రాజులయినారు. మీకు మేమే నమస్కారము చెయ్యవలెను. మీకు దేవతలు మృగరాజ్యం యిచ్చిన మాట కుక్కుర సోమయాజులు మాకు చెప్పినాడు. అతడుయెప్పుడూ అసత్యంపలికేవాడు కాడుగనుక, అతనిమాట విశ్వసించి మేమందరమూ మీదర్శనానికి వచ్చినాము. మీశరీరం రంగుచూడడంతోటే అతనిమాటలసత్యం మరింత స్పష్టమయింది.

సృగా—నాపురాకృతపుణ్యంచేత నాయందు దేవతలకూ మీకూ కూడా అనుగ్రహంవచ్చింది. ఈకుక్కురసోమయాజులు మీరుచేసిన శ్లాఘనకంతకూ తగినవాడు. యెంత నిదర్శనమూ కనపడకపోతే అతడు వకరు చెప్పినమాట నమ్మేవాడుకాడు. ఓసింహసార్వభౌమా! పీఠమును స్వీకరించండి. ఓ వ్యాఘ్రేశ్వరా! ఈవున్నతాసనంమీద కూర్చుండండి. ఓభల్లూకేంద్రా! దయచెయ్యండి.

సింహ—రాజులుమీరు సింహాసనముమీద కూర్చున్నతరువాత మేము కూర్చుంటాము. ముందుగా మీరు కూర్చుండవలెను.

సృగా—నేను రాజునేమిటి? దేవతలమాట తీసివెయ్యరాదని నేను పూరికే రాజనామం ధరిస్తానుగాని— (తనలో) ఏదోమిష

చెప్పి యిప్పుడు వీళ్ళందరినీ పంపి వెయ్యవలెను. (ప్రకాశముగా) జంబుకేశ్వరశాస్త్రి! ఉద్కరసోమయాజులుగారూ! మీరు వుభయులూ వెళ్ళి శరభేంద్రరావుగారిని ఒక్కసారిదర్శనంయిమ్మన్నానని మనవిచేసిరండి. ఓశునకాచార్యులుగారూ! మీరు తక్కిన యిద్దరినీ వెంటబెట్టుకొని వెళ్ళి సింహసార్వభౌముడు మొదలయినవారు విజయంచేసి మీకోసం యెదురుచూస్తూవున్నారని గజేంద్రాదులను వెంటబెట్టుకునిరండి. శీఘ్రముగా బోండి.

జంబుకేశ్వరాదులు—చిత్తము. (అని వెళ్ళుచున్నారు)

మృగా—ఓసింహసార్వభౌమా! వ్యాఘ్రేశ్వరా! మీరుదయచేస్తేనేకాని నేను కూర్చోను. వూరికేనేను పేరుకు రాజునేకాని యీ రాజ్యమంతా యిఖముందున్న మీదే. యిదివరకు రాజ్యంచేస్తూవున్నట్టే యిఖముందుకూడా యీసింహసార్వభౌములే రాజ్యం చెయ్యడం నా అభీష్టం. దేవతలమాట తీసివెయ్యకుండా మీకందరికీ యిష్టంవుండి కూర్చోమంటే నేను వూరికే సింహాసనంమీద కూర్చుంటాను.

సింహ—దేవతలఆజ్ఞను మీరన్యథాకరించరాదు. వారి ఆజ్ఞను చెల్లించడం మాకందరికీకూడా ముఖ్యకర్తవ్యం. మీరీ అరణ్యరాజ్యభారం వహిస్తే మీతరఫున మేము సమస్తకార్యాలూ నిర్వహిస్తాము.

వ్యాఘ్రేశ్వరరావు

వ్యాఘ్రే—మీారవశ్యంగా సింహసార్వభౌములు చెప్పినట్లు చెయ్యవలెను. ఈయనమాట మనం యెవ్వరమూ దాటకూడదు.

సృగా—మీా వుభయుల ఆజ్ఞా మీారడానికి భయపడతాను గనుక మీాయిష్టానుసారం చెయ్యడానికి వప్పుకున్నాను. ఆలాగయితే యీాసింహ సార్వభౌములు ప్రధానమంత్రిపదం వహించి సమస్త రాచకార్యాలూ స్వతంత్రింగా నిర్వహిస్తూ వుండవలెను. శ్రీకృష్ణుల వారు పేరుకు వుగ్రసేనుణ్ని సింహాసనంమీాద కూర్చోపెట్టి రాజ్య భారమంతా తామెలా వహించినారో మీారూ ఆలాగే వహించవలెను.

భల్లూకేంద్రుడు

భల్లు—వారు ప్రధానమంత్రిత్వం అంగీకరించి మీఅభీష్ట పరికారమే జరిగిస్తారు. వారువుండగా అటువంటి గొప్పగౌరవానికి యితరు లెవరయినా అర్హులవుతారా? ఇక సేనాధిపత్యం యీ వ్యాఘ్రేశ్వరరావుగారికి యివ్వవలెను. ఆయన అరణ్యంమీదదండు యెత్తినారంటే వైరులందరూ తల్లడిల్లుతూవుంటారు. ఆయన ధాటీకి ఆగేవారు లోకంలో యెవరూ లేరు.

సృగా—(తనలో) ఈసమయంలో యెలాగయినా కుక్కుర సోమయాజులమీద వీళ్ళకు అయిష్టంపుట్టేటట్టుచేసి వాణ్ని యెలా గయినా శీఘ్రంగా వదల్చుకోవలెను. వాడున్నంతవరకూ మన రాజ్యం స్థిరమని నమ్మివుండరాదు. నీలిగూగసంగతి వాడికి యే మాత్రం తెలిసినా నిజం బయులపెట్టి మనకొంప దీస్తాడు. (బిగ్గరగా) అవశ్యంగా వ్యాఘ్రేశ్వరరావుగారే సేనాధిపత్యం వహించడం నా కోరిక. సేనాధిపతిగా వుండడానికి ఆయునకంటె అర్హులు లోకంలో యెవరూవుండరు. కాని—ఆయునే మనకు సేనాధిపతి.

వ్యాఘ్రే—ఏమో చెప్పవచ్చి "కాని" అని వూరుకున్నారు. అదేమో చెప్పండి. నేను సేనాధిపతిగా వుండడానికి మీకేమయినా అభ్యంతరం వున్నదా?

సృగా—దైవసాక్షిగా చెపుతాను. నాకేమి అభ్యంతరం లేదు. వక్క సంగతి చెప్పవచ్చి యెందుకని మాని వేసినాను. పోని య్యండి, ఆసంగతి యిప్పుడు తలపెట్టకూడదు. అతడూ మన శాస్త్ర కోటిలోవాడే.

వ్యాఘ్రే—ఆసంగతి యేమిటో, అతడేమిటో, అవశ్యంగా చెప్పవలెను. మీరిప్పుడు చెప్పకతీరదు.

సృగా—మీరింత నిర్బంధపెడుతూ వున్నారుగనుక విధిలేక చెప్పవలసి వస్తూవున్నది. కుర్కుర సోమయాజులు నాకుపరమాప్తుడు. అతనివంటి సత్యసంధుడూ, ఉత్తమశ్లోకుడూ లోకంలో మఱియెవ డూ లేడు. సేనాధిపత్యం చెయ్యడానికి తనకు కొంచెం అపేక్షవున్నట్టు నాముందఱ అతను సూచనగా కనపరచినాడు. అంతేకాని మఱి యేమీ లేదు. మీకు సేనాధిపత్యం యిస్తామంటే అతనూ సంతో షిస్తూవప్పుకుంటాడు. ఈమాట మళ్ళీ అతనికి తెలియనిచ్చేరు సుమండీ. అతడు బహుదొడ్డవాడు.

వ్యాఘ్రే—(తనలో) మనమీదికి పోటీకి వచ్చినాడుగనుక కుర్కుర సోమయాజులపని పట్టించవలెను. (బిగ్గరగా) ఎంతమాత్రమూ తెలియనియ్యను. మీకుయిష్టంవుంటే కుర్కుర సోమయాజు లనే సేనాధిపతినిగా చెయ్యవచ్చును.

సృగా—మిమ్మలిసప్పుడే సేనాధిపతినిగా చేసినాను. అతని తోటి మీకేమిటి? మీకీయధికారంవచ్చిందంటేఅతనికిమాత్రం మరి వకవిధంగా వుంటుందనుకున్నారా? మీరుమనసులో యేమీపెట్టుకో వద్దు.

హరిణావధానులు

హరి—కుక్కుర సోమయాజులు బహుదొడ్డవారు. వీరు వున్నారంటే ఆయన ఆకోరిక కోరివుండరు.

వ్యాఘ్రి—అవును. అతిడు మంచివాడని నేనూ మెరుగుదును. అతనువున్నా నాకూయిష్టమే.

శశకశాస్త్రి

శశ—మీకు సేనాధిపత్యం వచ్చినదంటే కుక్కుర సోమయాజులుగారు బహుసంతోషించి తనకు మీరంతా బలవంతపెట్టి యిస్తామన్నా పుచ్చుకోరు.

సృగా—అందుకు సందేహంలేదు. ఈభల్లూకేంద్రుడిగారిని ధర్మాధికారినిగా నియమింతామా?

వ్యాఘ్రి—అవశ్యంగా నియమించవచ్చును. ఇప్పుడు పుద్యోగ నియామకాలయినవిగనుక రేపుసుళ్ళీ సభ చేరుదాము.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

---

౫. రంగము—మహారణ్యపుర బాహ్యప్రదేశము

[శునకాచార్యులును, గ్రామసింహదాసును, సారమేయశ్రేష్ఠియు, జంబుకేశ్వరశాస్త్రియు ప్రవేశించుచున్నారు]

శున—మనరాజుగారిస్థితి యేమీ బాగావున్నదికాదు. అడవులన్నీతిరిగి, మృగాలన్నిటితోనూ చెప్పి, తనరాజ్యం నిలపడానికి

మనమే ముఖ్యకారకులమయినప్పటికీ యేకార్యంలోనూ మనతలో చన కొంచెమయినా లేకుండా కృతఘ్నుడయి మనమందరినీ నీచ నీచ కులకు చూచినట్టు మిక్కిలి నీచంగా చూస్తూవున్నాడు.

గ్రామ—నీవేమో ఆలోచనా పాలోచనా అని మాటలు చెపుతూ వున్నావు. ముందుగా మనప్రాణాలమాట ఆలోచించు. ఏ నిమిషములో యే దుష్టుడితో చెప్పి రహస్యంగా యెవరితల తియ్యమంటాడో యెవరికి తెలుసును? ఆయన పయికి కనపరిచే నక్క వినయాలనూ దొంగప్రేమనూ పట్టి చూస్తే కుక్కుటరసోమయాజులు గారిని యిలాగు చంపిస్తాడని యెవరయినా కలలోనైనా అనుకున్నారా? రేపు మనగతీ అంతేఅవుతుంది. మనరాజుకు అంగిట బెల్లమూ ఆత్మలో విషమూ అని అందరూ యెరుగుదురు.

సార—దీనివిషయంలో తప్పకుండా మనం యేమయినా వుపాయం ఆలోచించవలెను. ఈ నిర్ణయంచూస్తూ వూరుకుంటే మనప్రాణాలుదక్కవు. నేను కుక్కుటరసోమయాజుకు వచ్చింది రేపు మన ప్రాణంమీదికే వస్తుంది. నక్క కుక్కుటరసోమయాజులనే కాదు, మహిషేశ్వరుణ్నికూడా రాత్రి యెవ్వరో చంపివేసినారు. వాళ్ళతలలు యిక్కడనే పడివున్నవి. ఈవిషయంలో ప్రధానమంత్రి గారు జంబుకేశ్వరశాస్త్రిగారు మీరేమంటారు?

జంబు—నా ప్రధానమంత్రిత్వం యేడిసినట్టేవున్నది. సింహసార్వభౌముడు వచ్చినప్పుడాయనతో నీవే ప్రధానమంత్రివని చెప్పి నాచేత ఆయనకు అన్ని పనులూ చేయిస్తాడు. ఆయన వెళ్ళిన తరువాత నేను యిదేమిటయ్యా అని అడిగితే, "నిజమయిన ప్రధానమంత్రివి నీవే. నాలుగురోజులు ఓపిక పెట్టి పనిచేస్తూవుంటే తరువాత నీకు బహిరంగంగానే మంత్రిత్వంయిస్తాను" అని సర్దిచెప్పతాడు.